BORDO SİYAH

TÜRK KLASİKLERİ - HALK MASALLARI

ALTIN IŞIK

ZİYA GÖKALP

HAZIRLAYAN: MEHMET NURİ YARDIM

ÖNSÖZ VE SORULARLA AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMİ UYGULANMIŞTIR

ALTIN IŞIK

ZİYA GÖKALP

HAZIRLAYAN:

MEHMET NURİ YARDIM

TÜRK KLASİKLERİ

HALK MASALLARI

BordoSiyah

Altın Işık
Ziya Gökalp
Hazırlayan: Mehmet Nuri Yardım
Editör: Kemal Bek
Tashih: Esen Güray

BordoSiyah Yayınları

ALTIN IŞIK

ZİYA GÖKALP (1976-1924): TÜRKÇÜLÜK DÜŞÜNCESİNİN EN ÖNEMLİ DÜŞÜNÜRLERİNDEN OLAN ZİYA GÖKALP, DİYARBAKIR'DA DOĞDU. BAYTAR MEKTEBİ'NDE OKUDU. GENÇ YAŞTA POLİTİK MÜCÂDELEYE BAŞLADI. İTTİHAT VE TERAKKİ PARTİSİ'NİN DÜŞÜNCE ÖNDERLERİNDEN BİRİ OLDU. İSTANBUL'UN İŞGALİNDEN SONRA MALTA ADASINA SÜRÜLDÜ. TBMM'DE İKİNCİ DÖNEM MİLLETVEKİLLİĞİ YAPTI. İSTANBUL'DA ÖLDÜ. ŞİİRLERİNDE VE MAKALELERİNDE ULUSLAŞMAYI VE ÇAĞDAŞLAŞMAYI SAVUNAN ZİYA GÖKALP, CUMHURİYET DEVRİMLERİNİN ESİN KAYNAKLARINDAN BİRİDİR.

EDİTÖR

KEMAL BEK: 1972'DE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNÜ BİTİRDİ. LİSE EDEBİYAT ÖĞRETMENLİĞİNDEN EMEKLİ OLDU. KOÇ ÜNİVERSİTESİ'NDE "TÜRK DİLİ" VE "CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİ, ÖYKÜSÜ, ROMANI" VE MALTEPE ÜNİVERSİTESİ'NDE "TÜRK DİLİ" DERSLERİ VERDİ. "KAMER" ADLI ÖYKÜSÜ 1989'DA YUNANCAYA ÇEVRİLDİ. YAZI YAŞAMINA, 1969'DA *YELKEN* DERGİSİNDE YAYIMLANAN ELEŞTİRİSİYLE BAŞLADI; *SOYUT, FİKİR VE SANATTA HAREKET, EDEBİYAT CEPHESİ, AGORA, TÜRK DİLİ DERGİSİ, LUDİNGİRRA ŞİİR DERGİSİ, YAŞASIN EDEBİYAT, VARLIK, GÖSTERİ, CUMHURİYET KİTAP* GİBİ DERGİLERDE ÖYKÜ, DENEME VE ELEŞTİRİLERİ YAYIMLANDI. EDEBİYAT ELEŞTİRİLERİNDE METİNDEN YOLA ÇIKAN BEK, ZAMAN ZAMAN GÖSTERGEBİLİM YÖNTEMİNDEN DE FAYDALANDI. MEYDAN LAROUSSE, GELİŞİM HACHETTE, TEMA LAROUSSE GİBİ ANSİKLOPEDİLERDE MADDE YAZARI VE REDAKTÖR OLARAK ÇALIŞTI. *BORDO SİYAH YAYINLARI*'NIN TÜRK KLASİKLERİ EDİTÖRÜ OLARAK SAYISIZ KİTABA İMZA ATTİ. HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN TÜM YAPITLARINI YAYINA HAZIRLADI. *YAHYA KEMAL BEYATLI / YAŞAM ÖYKÜSÜ VE YAPITLARINI OKUMA KILAVUZU* VE *METİN İNCELEMELERİYLE*

SÖZLÜ YAZIN DÖNEMİNDEN TANZİMAT DÖNEMİNE ESKİ TÜRK YAZINI VE *ANLATIDAN ELEŞTİRİYE* İSİMLİ ÜÇ KİTABI VARDIR.

HAZIRLAYAN

MEHMET NURİ YARDIM: 23 NİSAN 1960 TARİHİNDE SİİRT'TE DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBIYATI BÖLÜMÜ'NDEN 1985'TE MEZUN OLDU. 1979 YILINDA BAŞLADIĞI GAZETECİLİK MESLEĞİNİ YENİ ASYA, DOĞUŞ, TERCÜMAN, TÜRKİYE, HÜRRİYET, ZAMAN, BİZİM GAZETE, HABER FATİH, ORTADOĞU VE YENİÇAĞ GAZETELERİNDE DEVAM ETTİRDİ. 2001 YILINDA BASINDAN EMEKLİ OLDUKTAN SONRA KUBBEALTI AKADEMİ MECMUASI'NIN YAZIİŞLERI MÜDÜRÜ OLDU. TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ TARAFINDAN 2005 YILINDA "BİYOGRAFİ" DALINDA "YILIN YAZARI" SEÇİLDİ. BİR GRUP ARKADAŞIYLA BİRLİKTE WWW.SANATALEMI.NET ADLI BİR KÜLTÜR SANAT SİTESİ KURDU. SİTE TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ TARAFINDAN 2007 YILINDA "ELEKTRONİK YAYINCILIK" DALINDA TÜRKİYE'NİN "EN BAŞARILI SİTESİ" SEÇİLDİ. HİKMET NEŞRİYAT'IN 30 KİTAPTAN MEYDANA GELEN TÜRK KLASİKLERİ SERİSİNİN EDİTÖRLÜĞÜNÜ YAPTI.

TASHİH

ESEN GÜRAY: 1961'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ESKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNDEN MEZUN OLDU. 1978 YILINDAN BERİ YAYINCILIK SEKTÖRÜNDE DÜZELTMEN OLARAK ÇALIŞMAKTADIR. *GELİŞİM YAYINLARI*, *SABAH KİTAPLARI* VE *TURGUT YAYINCILIK*'TA UZUN YILLAR ÇALIŞTI. *BORDO SİYAH* DIŞINDA *İŞ-KÜLTÜR YAYINLARI* VE *CUMHURİYET KİTAPLARI*NA DA DIŞARIDAN DÜZELTMENLİK YAPMAKTADIR.

ZİYA GÖKALP

Cumhuriyet ülküsünün yerleşmesinde, Atatürk devrimlerinin gerçekleşmesinde düşünceleri en büyük esin kaynaklarından biri olan Ziya Gökalp, 23 Mart 1876'da Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Mekteb-i Rüşdiye-i Askeriye'de tamamladıktan (1886-1891) sonra, 1886'da Mekteb-i İdâdî-i Mülkî'ye (sivil lise) girdi; ancak beş yıllık olan bu okul, kendisi son sınıftayken yedi yıla çıkarıldığı ve son sınıf öğrencilerine beş yılda bitirme olanağı tanınmadığı için 1894'te okuldan ayrıldı.

1895'te İstanbul'a gitti; sınavla Baytar Mektebi'ne girdi. Ancak kültürel bunalımına da bir çare bulması gerekiyordu; bundan dolayı, o sırada tanıştığı Dr. Abdullah Cevdet'in etkisiyle, Abdülhamid yönetimine karşı gizli çalışan derneklerle bağlantı kurdu; Paris'e kaçmış bulunan Jöntürklerle mektuplaşmaya başladı. Son sınıftayken dinlence için Diyarbakır'a gitti. Burada yasak kitaplar okuduğu, zararlı eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle tutuklandı (1898).

II. Meşrutiyet ilan edilince, 1908'de İttihâd ve Terakki Cemiyeti'nin Diyarbakır şubesini kurdu. 1909'da *Peymân* (Yemin) gazetesini çıkardı, siyasal ve kültürel konulu yazılarını da hem *Diyârıbekir* gazetesinde, hem de bu gazetede sürdürdü. Hazırladığı bir raporun dikkati çekmesi üzerine, 1909'da İttihâd ve Terakki Cemiyeti'nin Selanik'teki kongresine Diyarbakır temsilcisi olarak çağrıldı. 1910'da cemiyetin merkez yönetim kuruluna seçildi. Burada Türkçülüğün düşünce önderlerinden Yusuf Akçura ile tanışarak, onun, "Rusya'daki Türklerin Osmanlı Türklerine oranla daha uyanık oldukları, onların ulusal varlıkları için savaşıma başladıkları, Osmanlılarınsa uyudukları, onları uyandırmak gerektiği" yolundaki görüşlerinden çok etkilendi; bu arada öykücü Ömer Seyfeddin ve Ali Cânib'le (Yöntem) tanıştı. Bu tanışma, özellikle dilde Türkleşme bakımından çok büyük bir önem taşır. 1911'de Ömer Seyfeddin ve Ali Cânib'le birlikte *Genç Kalemler*[1] dergisinde görev aldı ve yazılar yayımladı.

Yapıtları

Şiir: *Şaki İbrahim Destanı* (1908), *Kızıl Elma* (1917), *Yeni Hayat* (1918), *Altın Işık* (1923). **Bilimsel yapıtlar ve denemeler:** *İlm-i İctimâ Dersleri* (Toplumbilim Dersleri, 1913), *İlm-i İctimâ-ı Dînî* (Din Toplumbilimi, 1913), *İlm-i İctimâ-ı Hukukî* (Hukuk Toplumbilimi, 1914), *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muâsırlaşmak* (Türkleşmek, İslâmlaşmak, Çağdaşlaşmak, 1918),[2]*Türkçülüğün Esasları* (1923).[3]

ALTIN IŞIK

1923 yılında yayımlanan *Altın Işık*, Ziya Gökalp'ın, Türk masallarının, Türk halk öykülerinin ve destanlarının bir bölümünü derleyip yeniden yazdığı kitabıdır.

Aynı zamanda verimli bir halkbilim araştırmacısı da olan Ziya Gökalp'ın halk yazını verimlerine yönelmesinin nedeni, onun ulusal Türk düşüncesini yeniden kurma çabasına koşut olarak, ulusal yazının, başka bir deyişle halk yazınının dil ve anlatım özelliklerini belirlemek; anonim halk şiirinin ve öykülerinin çağdaş yazının çıkış noktası olup olamayacağını araştırmak; bunun yanı sıra yabancı sözcüklerden ve dilbilgisi öğelerinden arınmış halk Türkçesini yazın dili olarak denemektir. Kitaptaki metinler bu gözle incelendiğinde, bunların Gökalp'ın şiirlerinde olduğu gibi iki amaca yönelik olduğu anlaşılır:

Birincisi, Gökalp halk masallarını, öykülerini ve destanlarını yeniden yazarken, ulusal bilinci araştırarak sonuçlara varmış ve bunları ulusa iletmek için öğretici bir tavır almıştır. Kimi zaman doğrudan doğruya, kimi zaman dolaylı olarak kendisinin deyişiyle, "Türk'ün seciyye"sini (özyapısını; karakterini) saptamaya çalışması; bir bakıma, Türklerin bugünüyle uzak geçmişini birleştirmeyi amaçlaması, Osmanlı düşüncesine duyduğu tepkinin sonucudur.

İkincisi, halk Türkçesinin olanaklarını, zamanın geçerli yazın ve yazı dilinin karşısındaki gücünü ortaya koymaktır. Bu bakımdan amacı, belki de halkbilimci Avrupa yazarlarının, örneğin Andersen'in halk masallarını yeniden yazma amacıyla aynıdır. Ancak bu hareket, ne yazık ki ülkemizde çok geç başlamış; bu da uluslaşma sürecinin gecikmesine yol açmıştır.

Metinlerde, arı, duru bir konuşma dili vardır. Dönemin genel yazı dilinin halk dilinden kopukluğu ve yapaylığı düşünüldüğünde, Gökalp'ın yazı

dilinin yalınlaşması ve yazı diliyle konuşma dilinin özdeşleşmesi konusunda ne denli büyük bir adım attığı görülür.

Gökalp, *Altın Işık*'taki metinlerde *Türkçülüğün Esasları* kitabının *"Dilde Türkçülük"* başlıklı makalesinde söylediklerini başarıyla uygulamıştır.[4] Örneğin, bu metinlerde, Türkçe'de karşılığı olan Arapça ve Farsça sözcüklere, tamlamalara ve öteki dilbilgisi öğelerine yer vermemiş; konuşma dilinin İstanbul ağzını kullanmış; söyleyeceklerini süslemeden, en kısa yoldan söylemiş; böylece "temiz dil"in yetkin örneğini vermiştir.

ALTIN IŞIK

KELOĞLAN

Yoksul bir babanın üç oğlu vardı. Büyük oğlunu, dişinden tırnağından arttırarak öğrenime göndermişti; bunu, bir bilim adamı yapacaktı. Küçük oğluna, ileride kendi dükkânını bırakacaktı. Ortanca oğluna gelince, buna verecek hiçbir şey kalmıyordu; hatta ona bir ad bile koymamıştı. Önemsizliğini göstermek üzere, onu hep "Keloğlan" diye çağırırdı. Böylece, mahalleliler arasında onun adı "Keloğlan" kalmıştı.

Keloğlan, henüz yedi yaşında iken ekmeğini elinin emeğiyle kazanmaya başladı. Hammallık, kahveci yamaklığı, aşçı çıraklığı, satıcılık gibi birçok işlere girdi. Eline pek az para geçebiliyordu. On iki yaşına kadar türlü sıkıntılar içinde yaşadı. Bu yaşa girince, kendisine güvenen, tam bir erkek oldu. Artık büyük işlere girmek, şan kazanmak, büyük bir adam olmak istiyordu.

Keloğlan ara sıra şiir söylemeye de yeltenir, yanık koşmalar[1] düzerdi. Gönlünün duygularına bu koşmalarla kanat vermek isterdi. Bir gün, gönlünden böyle bir koşma fırladı:

Burada sevinç yok, dert çok, keder çok;
İsterim bir altın yurda varayım;
Talihim, arayıp bulmadı beni,
Bari ben gezeyim, onu arayım...

Bu koşma, Keloğlan'ı verilmiş bir karar karşısında bıraktı: Gurbete çıkmak! O, nasılsa, şarkı söylerken, kendi haberi olmadan bu kararı vermişti. Her akşam yalnız kalınca, bu yoldaki koşmaları tekrar eder dururdu:

Diyorlar: Herkesin nasibi varmış,
Ona rast gelmedim ben bu toprakta...
Burada değilse, başka yerdedir,
Gideyim, arayım onu uzakta.

Keloğlan'ın kalbinde bu uzaklara gitmek, talihini aramak düşüncesi, ömrünün uzun ve karanlık gecesinde bir şimşek gibi parlamıştı. O, bir gün,

dağarcığına bir kat çamaşır ve biraz ekmekle peynir koydu. Dağarcığını sırtına bağladı. Sedeften ayrılan bir inci gibi, başka yerlerde kısmet bulmak umuduyla doğduğu şehre veda etti. Yaya olarak, başını aldı, gurbete çıktı.

Meğer, Keloğlan gibi talihini aramaya çıkmış başka çocuklar da varmış. Keloğlan, yolda giderken birinci gün Orhan'a rast geldi. İkinci gün Turhan'a, üçüncü gün Tarhan'a rast geldi. Bunlar da Keloğlan gibi dağarcığı omzunda birer küçük serüvenciydiler. Hepsi, öyle onla on iki yaşları arasında bulunan bu dört küçük serseri, arkadaş oldular. Bunlar nereye gideceklerini bilmiyorlardı. Gittikleri yerde ne yapacakları konusunda da hiçbir kararları yoktu. Ama kalpleri kendilerine uzaktan gülümseyen umutlarla doluydu. Bir gün muratlarına erecekleri, ruhlarına gizlice söz verilmiş gibiydi. Küçücük ruhlarında sarsılmaz imanları vardı. Eski kahramanlar gibi, talihlerine güveniyorlar; tehlikelere atılmaktan, erkekçesine bir zevk duyuyorlardı.

Keloğlan'la arkadaşları, yüce yüce dağlardan aştılar, coşkun coşkun ırmaklardan geçtiler; sonunda, ıssız bir çölün büyük bir ırmağa yanaştığı noktada, yeşil bir vadiye girdiler. Burada, tepesi bulutlara ulaşan somaki[2] mermerden bir kule gördüler. Kulenin doğu tarafında, yine aynı cins mermerden hazine odaları vardı. Keloğlan: "Burada talihimizi deneyebiliriz," dedi. Gezgin çocuklar, büyük sevinçlerle kuleye yaklaştılar. Kulenin yanına gelince, yüce bir ağacın altında bir dev karısının dikiş dikmekte olduğunu gördüler. O, arkasını yola doğru çevirmiş olduğundan, çocukları göremedi; ama çocuklar, onun kazan kadar kafasını, tulumlara benzeyen memelerini, burç gibi gövdesini görebiliyorlardı. Dev karısı, sağ memesini sol omzuna, sol memesini sağ omzuna atmıştı. Keloğlan, arkadaşlarına, "Hepimiz dev karısının memesini emelim. Memesini emersek, oğulları olacağımızdan, bizi kolay kolay yiyemez; meğer ki çok acıkmış olsun!" dedi. Hepsi, parmaklarının ucuna basarak dev karısının yanına geldiler. İkisi sağ memesine, ikisi sol memesine sarılarak, Sütpınar'ın oluğundan su içer gibi kana kana içtiler.

Devlerin yasasına göre, bir dev karısının memesini emenler, onun süt çocuğu olurlardı, dev karısı artık onları yiyemezdi. Dev karısı başını çevirince, dört çocuğun, memelerini emdiğini gördü.

Dev karısı: "Siz hepiniz, çocuklarım oldunuz. Artık size bir şey yapamam. Bu gece misafirim olunuz; yarın yolunuza devam edersiniz."

Keloğlan: "Peki teyzeciğim, bu gece sana misafir oluruz. Zaten, annem ölürken bana vasiyet etmişti. Biraz büyürsem, buraya gelip ablasını görmemi benden rica etmişti. İşte ben de arkadaşlarımla birlikte, seni görmeye geldim."

Dev karısı, Keloğlan'ın hilesine karşı hile yapmak istiyordu. Maksadı, gece bunları uyuttuktan sonra, eski zamanın dev göreneklerine kulak asmayarak, göreneği tanımayarak hepsini yemekti. Ama süt çocuklarını uyanıkken yemeye utanıyordu. Dev karısının neler düşündüğünü Keloğlan sezmişti. O da uyanık olmaya karar verdi. Akşam olunca, bıçağıyla parmağını kesti, içine tuz doldurdu. Kendi kendisine, "Artık gece, gözlerime uyku girmez," dedi. Dev karısı, çocuklara sevdikleri yemeklerden bir ziyafet çekti. Yemekten sonra yatak odasını göstererek çekildi. Çocuklar yatağa girdiler. Yalnız Keloğlan uyumadı, arkadaşları hemen uyudular.

Dev karısı, yarım saat sonra, çocukların uyuyup uyumadığını anlamak için odanın kapısına geldi, yavaşça bağırdı:

Dev karısı: "Uyur uyanık kim var?"

Keloğlan: "Ben varım!"

Dev karısı: "Niçin uyumazsın Keloğlan?"

Keloğlan: "Annem bana her gece, bir tulumba kaymaklı dondurma yapardı; onu yer, uyurdum. Şimdi onu yemediğim için uykum kaçtı; bir türlü uyuyamıyorum."

Dev karısı: "Süt mandırada. Mandıra da buraya bir saat. Dağ başında kar varsa da, o da yarım saat uzakta. Dondurma, iki saat kadar hazır olamaz."

Keloğlan: "Üç saat olsa bile zararı yok; çünkü dondurma olmazsa, sabaha kadar uyuyamayacağım."

Dev karısı: "Peki öyleyse, bekle! İki saate kadar dondurmayla geleceğime söz veririm."

Dev karısı gitti, mandıradan süt, karlı dağdan kar getirdi. Dondurmayı yapıp Keloğlan'ın önüne koydu. Keloğlan arkadaşlarını uyandırdı, dondurmadan güzelce yediler. Arkadaşları yeniden uyudular. Keloğlan da,

uyur gibi yatakta uzandı. Yarım saat geçer geçmez, dev karısı yeniden kapıya geldi, yavaş sesle bağırdı:

Dev karısı: "Uyur uyanık kim var?"

Keloğlan: "Ben varım teyze!"

Dev karısı: "Niçin uyumazsın Keloğlan?"

Keloğlan: "Annem, dondurmadan sonra bana âlâ kıymalı bir su böreği pişirirdi. Onu yedikten sonra rahatça uyurdum."

Dev karısı: "Koyunlar ağılda. Ağılsa, buraya bir buçuk saat uzak. Demek ki yine iki saat bekleyeceksin."

Keloğlan: "Beklerim teyze!"

İki saat sonra, çocuklar suböreğini de yediler. Yeniden yatağa girip uyudular. Yarım saat sonra dev karısı geldi.

Dev karısı: "Uyur uyanık kim var?"

Keloğlan: "Ben varım teyze!"

Dev karısı: "Niçin uyumazsın Keloğlan?"

Keloğlan, bu sefer de bir tepsi baklava istedi.

Bundan sonra da sırasıyla elmâsiye,[3] muhallebi, kuzu dolması istedi. Dev karısı, tek Keloğlan uyusun diye her istediği yemeği pişirip getiriyordu. Son yemeği yapmak için yine ağıla gitmek zorunda kaldı. Ağılın bir buçuk saat uzak olduğunu Keloğlan biliyordu. Bu sırada, güneş ilk ışıklarıyla ufku yaldızlamaya başladı. Keloğlan arkadaşlarını uyandırdı. Köşkün kulesine girerek, demir kapısını arkadan sürmelediler. Kulenin tepesindeki gezinti yerine çıkarak dev karısının geri gelmesini beklediler.

Biraz sonra da dev karısı geldi. Çocukları köşkte bulamayınca, kaçmış olduklarını sandı. Bu anda kulenin tepesinden gülüşler, kahkahalar işitti. Bir de ne görsün: Çocuklar kulenin tepesinde! Dev karısı, öfkesinden ne yapacağını şaşırdı; "Çocuklar, kapıyı açın!" diye bağırdı. Çocuklar, yukarıda türkü söyleyerek oynuyorlardı:

Ey yalancı sütannemiz!
Sen istedin bizi yemek;
Senden daha kurnazız biz,
Çektik senden türlü yemek.
Dev karısı, dev karısı!
Gitti yağın tam yarısı!
Pek tatlıydı dondurmanız,
Kaymaklıydı muhallebi;
Bizi köşke kondurmanız,
Sizi etti fakir gibi.
Dev karısı, dev karısı!
Gitti sütün tam yarısı!
Ne güzeldi suböreği,
Titriyordu elmâsiye,
Harap ettik hep mideyi
Baklavadan yiye yiye.
Dev karısı, dev karısı!
Gitti balın tam yarısı!

Dev karısı bu sözleri işitince kapıyı kırmak için bir kazma aramaya gitti. Dev karısı kazmayla gelince, Keloğlan sordu:

"Teyze, bu kazma ile ne yapacaksın?"

"Kuleyi yıkacağım!"

"Kuleyi niçin yıkmak istiyorsun?"

"Seni ele geçirmek için!"

"Ya ben kendi isteğimle yanına gelirsem?"

"O zaman seni evladım gibi severim."

Keloğlan, arkadaşlarına yavaşça şu sözleri söyledi:

"Ben kuleden aşağı ineceğim, alay için kendimi ona teslim edeceğim. Dev karısı bana bir şey yapamaz. Siz hiç korkmayın."

Keloğlan kendisini kulenin penceresinden sarkıttı. Dev karısı sağ elini uzatarak Keloğlan'ı oradan aldı, sol elinde tutmakta olduğu bir çuvalın içine koydu; çuvalın ağzını sıkıca bağladı, dedi ki:

"Keloğlan, bu durumunda da bana bir oyun yap da göreyim! Şimdi mutfağa gidiyorum, dişlerimi takıp geleceğim, seni kıtır kıtır yiyeceğim!"

Keloğlan: "Yiyebilirsen, afiyetler olsun teyze!"

Dev karısı mutfağa koştu. Keloğlan, hemen cebinden çıkardığı küçük bir bıçakla çuvalı yardı, içinden çıktı. Bahçede, dev karısının sevgili buzağısı otluyordu. Keloğlan onu tuttu, getirdi, (içine koyduğu) çuvalın ağzını sımsıkı bağladı. Kendisi, sazların arasına girerek saklandı. Bu anda dev karısı geldi. Kazma gibi dişlerini ağzına takmıştı. Yüzü, korkunç cinlerden, zebanilerden[4] daha korkunç bir şekle girmişti. Koşarak geldi, çuvalı yakalayarak ağzına götürdü. Çuvalla birlikte içindeki yaratığı yemeye başladı. Hepsini yedikten sonra, elinde püskül gibi bir şey kaldı. "Bu nedir acaba?" diyerek gözlerine doğru yükseltti, baktı. Bir de ne görsün: Biricik sevgilisi ve dünya yüzünde bir tek nazlısı olan buzağısını yemiş, kuyruğu elinde kalmıştı. Bunu görünce, dev karısı öfkesinden yere düştü, bayıldı.

Keloğlan, dev karısının bayıldığını görünce, arkadaşlarına, "Kuleden ininiz, kaçalım," dedi. Arkadaşları kuleden inerek ırmağa doğru koşmaya başladılar. Dev karısı ayıldı, bunların ırmağa doğru koşmakta olduklarını görünce, arkalarından seğirtti.

Çocuklar ırmağın kıyısına geldiler. Keloğlan, "Çabuk, her birimiz bir ağacın tepesine çıkalım!" dedi. Her biri hemen minare kadar yüksek bir ağacın tepesine çıktı. Dev karısı yetişince, çocukların yüce söğütlerin tepesinde kahkahalarla gülüştüklerini gördü.

Dev karısı: "Oraya nasıl çıktın Keloğlan?"

Keloğlan: "Teyze, ağacın altına bir sabun, onun üstüne bir bıçak, bıçağın üstüne yine bir sabun koyarak merdiven yaptım. Bu merdivene basarak ağacın tepesine kadar çıktım."

Dev karısı hemen köşke gitti, birçok sabunla bıçak getirdi. Birbiri üzerine istif ederek bir merdiven yaptı. Bunun üzerine çıkınca, ayakları kesildiğinden tabanlarından, parmaklarından kan akmaya başladı; birdenbire yıkılarak yere yuvarlandı. Dev karısı, biraz sonra bin güçlükle yerinden kalkarak bir balta getirmeye gitti.

Keloğlan arkadaşlarına, "Ağaçlardan inelim, ırmaktan yüzerek karşı kıyıya geçelim!" dedi. Çocuklar, birer balık gibi yüzerek suyun öte yüzüne geçtiler. Dev karısı köşkten dönünce, çocukları karşı kıyıda gördü.

Dev karısı: "Oraya nasıl gittin Keloğlan?"

Keloğlan: "Teyze! Irmağın ortasına bir değirmen taşı yuvarladık; ona basarak bu yana geçtik."

Dev karısı: "O halde bekleyin; şimdi size yetişirim."

Dev karısı hemen yakındaki değirmene koştu, oradan bir değirmen taşı getirerek ırmağın ortasına attı. Taş, ırmağın çok derin olan dibine daldı. Dev karısı, ırmağın ortasında gerçekten bir atlama taşı varmış gibi, bir ayağını ırmağın ortasına attı. Ayağı boşluğa gelince, güüüm diye suyun içine düştü. Dev karısı yüzme bilmiyordu. Vücudu dağ parçası kadar ağırdı. Kocaman gövde, köpüklü sulara birkaç kere dalıp çıktı. En sonunda boğuldu gitti.

Keloğlan, dev karısının boğulduğunu görünce, suda yüzerek yanına geldi. Tırmanarak başının üstüne çıktı. Bıçağıyla dev karısının gözlerini ve kulaklarını kesip çıkardı. Bunları dağarcığına koyduktan sonra ırmağın kıyısına döndü. Arkadaşlarıyla birlikte, o memleketin başkentine gittiler. Dev karısının gözleriyle kulaklarını padişahın sarayına götürdüler. Dev karısı, yıllardan beri memleketi yıkmıştı. Padişah, kim bu dev karısını öldürürse, ona büyük ödüller vereceğini duyurmuştu. Padişah, Keloğlan'la arkadaşlarına, "Nasıl bir ödül istersiniz?" diye sordu. Keloğlan, "Dev karısının hazinelerini bize verirseniz, başka hiçbir şey istemeyiz," dedi.

Padişah, "Bu hazineler zaten sizindir!" diyerek her birine kırk katır verdi. Onları, mallarını getirmek için dev karısının köşküne gönderdi. Bunlar oradaki hazineleri aralarında bölüştüler. Her biri payını kendi katırlarıyla başkente getirdi. Dört arkadaş, birer konak satın aldılar. Birer dükkân açtılar, iş güç sahibi oldular.

TEMBEL AHMET

Bir padişahın aşk yüzünden delirmiş bir oğluyla üç kızı vardı. Kızların düğün zamanı geçmeye başlamıştı. Bir gün, bu üç sultan, bostancıbaşıyı çağırdılar. Her biri bir karpuz ısmarladı. Büyüğü, çok geçmiş bir karpuz; ortancası, az geçmiş bir karpuz; küçüğü, tam olgun bir karpuz istedi. Bostancıbaşı, istenen karpuzları getirdi. Sultanlardan her biri, kendininkine adını yazarak, karpuzları padişaha gönderdiler. Padişah karpuzları kesti, kızlarının bu bilmecelerindeki anlamları anladı.

Padişah, önce büyük kızını çağırdı, "Seni bir gencemi vereyim, ergin ve olgun bir adama mı vereyim?" diye sordu. Büyük sultan, "Siz bilirsiniz padişahım!" diye cevap verdi. Padişah, bunu sağ vezirin oğluna verdi, düğünlerini yaptı. Sonra ortanca kızını çağırarak, aynı soruyu sordu ve aynı yanıtı aldı. Bunu da sol vezirin oğluna verdi. Sıra küçük kıza gelince, ona da aynı soruyu sordu; ama küçük sultan, saray(lı)lara özgü incelikli ikiyüzlülüğe gerek görmedi: "Şevketli[5] babacığım! Beni gence veriniz," dedi. Padişah bu cevaptan öfkelendi, hemen tellallar çağırtarak, nerede tembel, miskin, uyuşuk bir genç varsa, haber verilmesini duyurttu. Meğer, yoksul bir kadıncağızın, Tembel Ahmet adlı bir oğlu varmış. Yerinden kalkmaya bile üşenirmiş. Bunun kulübesini padişaha haber verdiler. Padişah, küçük kızını, ceza olmak üzere bu gence verdi. Bunların da düğünü yapıldı.

Tembel Ahmet, bir gün evin bahçesinde hava almak istedi. Annesi, onu arkasına alarak götürdü. Sultan hanım, kaynanasına dedi ki: "Sen onu bahçeye götürdün, oradan getirmek de bana düşer." Kaynanası, "Ah sen onu nasıl getirebilirsin?" demesiyle, "Kocam değil mi? Elbet de getiririm," dedi ve hemen mutfağa koştu, ateşli bir odun alarak Tembel Ahmet'in yanına gitti: "Sen hiç utanmaz mısın? Annen, seni bahçeye sırtında getirip götürüyor. Daha ne zamana kadar evde kalacaksın? Hadi git, çalış, para kazan! Sen de bir adam ol. Yoksa, bu odunla sana güzel ziyafet çekerim!" dedi. Tembel Ahmet bu durumu görünce, korkusundan sokağa fırladı, çarşıya gitti; orada, onun bunun eşyasını taşımaya başladı. Akşama kadar beş on kuruş kazandı; akşam olunca eve geldi, yavaşça kapıyı çaldı.

Tembel Ahmet: "Tak, tak!"

Annesi: "Kim o?"

Tembel Ahmet: "Benim, Tembel Ahmet!"

"Gir içeri!"

"Hanım evde mi?"

"Evde."

"Odun elinde mi?"

"Elinde."

"Öyleyse gelmem. Al bu parayı; ben yine kazanmaya gidiyorum."

Annesi her ne yaptıysa, Tembel Ahmet içeri girmedi. Ertesi gün, yine beş on kuruş kazanarak, akşam kapıya geldi.

"Tak, tak!"

"Kim o?"

"Benim, Tembel Ahmet!"

"İçeri gelsene oğlum..."

"Hanım evde mi?"

"Evde!"

"Odun elinde mi?"

"Elinde!"

"Öyleyse içeri gelemem. Al bu parayı, ben yine kazanmaya gidiyorum."

Ertesi gün bir tüccar, Tembel Ahmet'e beş yüz kuruş verdi: "Bu parayı harçlık olarak ailene bırak. Seni kervanbaşı tayin ediyorum; benimle Bağdat'a gideceksin. Hayvan başına sana yüz kuruş vereceğim," dedi. Tembel Ahmet bu teklifi kabul etti, beş yüz kuruşu alarak eve geldi:

"Tak, tak!"

"Kim o?"

"Benim, Tembel Ahmet!"

"İçeri gelsene oğlum!"

"Hanım evde mi?"

"Evde değil!"

"Odun elinde mi?"

"Elinde değil!"

"Al bu beş yüz kuruşu; ben ticaret için Bağdat'a gidiyorum."

"Oğlum, içeri gel de az biraz yüzünü göreyim."

"Hanım evde, şimdi gelemem, Allahaısmarladık!"

Tembel Ahmet, kervanla beraber yola çıktı.

Kervan, bir gün ıssız, ağaçsız, susuz bir çöle rast geldi. Araya araya, tepeler arasında gizli bir kuyu buldular. Tüccar, Tembel Ahmet'e kovayla kuyuya inmesini ve orada kovayı suyla doldurmasını emretti. Bu işin ücreti olarak, hayvan başına bir lira alacaktı. Tembel Ahmet kuyuya indi, kovayı su ile doldurdu. Kervan halkı kovayı yukarı çektikçe hayvanlara su veriyorlardı. Hayvanlar suyu bitirince, yeniden kovayı salıyorlar, Tembel Ahmet onu yeniden dolduruyordu. Ama Tembel Ahmet yalnız bu işle uğraşmıyordu; kuyunun içinde bir kapı gördü. Bu kapıdan içeri girince bir köşk gördü. Bu köşkte kara gözlü bir kız oturmuş, mahzun mahzun düşünüyordu.

Kara gözlü kız, Tembel Ahmet'i görünce, "Aman Allah aşkına olsun, beni bu kuyudan kurtar!" diye yalvarmaya başladı. Tembel Ahmet, "Şimdi seni çıkarırsam, dışarıdaki arkadaşlarım belki sana bir kötülük ederler; birkaç gün daha sabret, ilk uğradığımız şehirde kervandan ayrılarak iki atla, bir ip merdivenle buraya geleceğim, seni kurtaracağım," dedi. Kız, kendisini unutmasın diye yüzüğünü parmağından çıkararak Tembel Ahmet'in parmağına taktı. Tembel Ahmet köşkün bahçesine çıkınca, orada yemişleri gerçek narlardan farksız yapay nar ağaçları gördü. Tembel, gerçek sandığı bu narlardan kopararak omzundaki heybesinin iki gözünü doldurdu ve kıza

veda ederek kuyudan çıktı. Bu kervanın içinde eski bir arkadaşını gördü. Heybeyi bu arkadaşına teslim ederek evine gönderdi.

Bir gün akşama doğru, Tembel Ahmet'in evinde, karısıyla annesi konuşuyorlardı, kapı çalındı; "Tembel Ahmet, size gönderdi," diye içeriye, narlarla dolu bir heybe verildi. Küçük sultan, "Ne güzel narlar!" diyerek heybeyi kilere götürdü. Bir gece gelin hanım, kaynanasına, "Bu güzel narlardan bir tanesini keselim de yiyelim!" dedi. Bir nar getirerek kesti. Narın yapma olduğunu, içinin inci, elmas, yakut ve zümrütlerle dolu olduğunu gördüler; "Bu narları saklayalım," dediler.

Ertesi gün, kestikleri nardan çıkan mücevherleri sattılar. Bunun parasıyla, padişahın sarayına karşı güzel bir saray yaptırdılar. İçinde, tekke[6] gibi, bütün yolcuların ve seyyahların misafir edileceğini, pek güzel yemekler verileceğini duyurdular. Padişah, vezirine, "Bu sarayın sahibini bilmek istiyorum. Kılığımızı değiştirip oraya gidelim, bir çorba içelim; belki sahiplerini de görürüz," dedi. Derviş kılığına girerek yeni saraya geldiler. Adamlardan hiçbirini tanıyamadılar.

Tembel Ahmet'in kervanı Bağdat'a ulaşınca, tüccar ona bir altın tepsi verdi, "Bu tepsiyi Musul padişahına götürürsen, sana çok bahşiş verecektir," dedi. Tembel Ahmet, Musul'a giderek, tepsiyi padişaha sundu. Padişah, Tembel Ahmet'in parmağındaki yüzüğü görünce, dört yıldan beri kayıp olan kızının yüzüğü olduğunu tanıdı. Padişah, yüzüğün onun eline nasıl geçtiğini sordu; Tembel Ahmet, kuyu serüvenini anlattı. Padişah, "O, benim kızımdır; sizin ülkenin veliahtıyla nişanlıdır. Bir gün, kızım ortadan kayboldu; çok aradık, bulamadık. Nişanlısı da, uğradığı felaketten çıldırdı. Şimdi kızımı kuyudan kurtarırsan, hem benden, hem kendi padişahından çok bağışlar alırsın," dedi. Tembel Ahmet'e beş on arabayla bir tabur asker verdi. Tembel Ahmet, kuyunun yanına gelince içine indi, kara gözlü sultanın bütün eşyasını dışarı çıkardıktan sonra, sultana dedi ki: "Şimdi sen de çıkmaya hazırlan! Ama, önce ben çıkacağım; çünkü, sen daha önce çıkarsan, beni burada bırakıp gitmeleri ihtimali var!" Tembel Ahmet, kuyudan çıktıktan sonra sultanı da çıkardı, Musul'a babasının yanına götürdü. Kız, babasıyla, annesiyle görüştükten sonra, nişanlısının yanına gitmek istedi. Tembel Ahmet, nişanlısının, eniştesi olduğunu; kendisi de memlekete gitmek üzere olduğundan, onu yanında götürebileceğini söyledi. Sultan memnunlukla, birlikte gitmeye razı oldu.

Kafile, şehre bir saat uzaklıktaki bir köye ulaşınca, Tembel Ahmet, "Siz burada kuracağımız çadırda bekleyiniz; ben gidip, geldiğinizi haber vereyim," dedi. Tembel Ahmet, kulübesinin kapısına geldi, sultan hanım, Tembel Ahmet gelince tanıyabilsin diye kulübeyi yıktırmamıştı. Tembel Ahmet kapıyı çaldı:

"Tak, tak!"

"Kim o?"

"Benim, Tembel Ahmet!"

"İçeri gelsene kocacığım!"

"Hanım evde mi?"

"Evde!"

"Odun elinde mi?"

"Elinde değil!"

Tembel Ahmet içeri girdi. Bir de ne görsün, evlerinin içi görkemli bir saray olmuş. Karısı, gönderdiği narların mücevherlerle dolu olduğunu, yalnız bir tanesini satmakla bir saray yaptırdıklarını anlattı. Tembel Ahmet'e, "Sen hamama git, elbiseni değiştir, ben onu getiririm," dedi; hemen altın arabaları hazırlatarak karşılamaya gitti. Kara gözlü sultanı, büyük bir gösterişle saraya getirdi.

Ertesi akşam, padişahla oğluna bir ziyafet çekti. Padişah, ister istemez, deli şehzadeyi de birlikte götürmeye razı oldu. Delinin hiç kimseye zararı yoktu; yalnızca derin bir iç sıkıntısıyla yaşıyordu. Padişah, Tembel Ahmet'i tanıyamadı. O arada küçük kızı, yasemin çubuğunu getirerek kendisine sununca, onu tanıdı. Tembel Ahmet, "Beni tembellikten kurtarıp hiç yorulmaz bir adam haline koyan, kızınızdır. O, beni kendisine layık bir koca yaptı, ben de ona ve size değerli bir hediye getirdim: Dört yıldan beri şehzadeyi bu durumda bulunduran sevgilisini getirdim!" dedi. Bu anda, dört yıllık aşk özlemiyle yanan kara gözlü sultan içeri girerek şehzadeye doğru koştu. Şehzade bunu görünce, elini alnına götürdü, gözleri canlanmaya başladı. Halinden tavrından, yavaş yavaş anılarının uyandığı, belleğinin yerine geldiği anlaşılıyordu. Birkaç saniye geçtikten sonra, tamamıyla aklı

başına geldi: "Ah sevgilim!" diyerek nişanlısına sarıldı. Padişah, kızına ve damadına teşekkürler etti. Kırk gün, kırk gece düğün yapılarak, şehzade ile kara gözlü sultan muratlarına erdiler.[7]

KUĞULAR

Bir padişahın, on bir oğluyla bir tek kızı vardı. Bu çocukların sevgili anneleri ölünce, padişah başka bir kadınla evlendi. Bu yeni hanım sultan, büyücüydü; üvey çocuklarını da hiç sevmiyordu.

Bir gün, üvey annesi Nilüfer'i hamama götürdü. Yüzüne, başına, vücuduna siyah bir boya sürdü; büyüyle boyayı çıkmaz bir hale getirdi. Kız, pek çirkin oldu. Artık padişah babası, yüzüne bakamıyordu. Kızcağızdan herkes iğreniyordu. Sonunda, onu mutfağa attılar, bulaşıkları yıkamakla görevlendirdiler.

Üvey anne bununla da kalmadı; kızın on bir erkek kardeşini de büyüyle birer kuğu şekline soktu. Bu zavallılar, geceleyin yine insan olurlardı; ama güneş doğar doğmaz, kuğu şekline girerek havaya uçarlardı. Yeşil göllere giderek, orada sazların mor gölgelerinde yıkanırlardı. Nilüfer, kardeşlerini gördüğü sürece, saraydaki aşağılamalara dayandı; ancak, kardeşlerinin birer kuğu olarak uçup gittiklerini gördükten sonra, artık sarayda kalmayı istemedi. Bir gün, gizlice saraydan çıktı, az uz, dere tepe düz gittikten sonra, bir yeşil gölün kıyısına geldi ve söğüt ağacının gölgesinde oturarak gölün güzel renklerini seyretmeye daldı.

Bu anda, karşıdan bir beyaz bulutun gelmekte olduğunu gördü. Bulut göle yaklaşınca, bunun beyaz kuğular sürüsü olduğunu anladı. Bu beyaz kuğular, önce göle inerek serin sular içinde yıkandılar. Sonra, içlerinden biri Nilüfer'i görerek arkadaşlarına gösterdi, hepsi birden suda yüzerek, kız kardeşlerinin yanına geldiler; elini, ayağını, saçlarını öpmeye başladılar. Kız, bunların, kendi kardeşleri olduğunu tanıdı; onlara, başından geçen bütün felaketleri anlattı. Kuğular, bu sözleri işitip anlıyorlardı; ama cevap veremiyorlardı.

Gece olunca, kuğular birer genç şehzade oldular. Nilüfer, kardeşlerini birer birer tanıdı; onlarla sabaha kadar konuştu, ama sabah olunca, yeniden, hepsi kuğuya dönüştüler, uçarak gölün öte yanına gittiler. Nilüfer, akşama kadar sabırsızlıkla bekledi. Akşama doğru, beyaz bulut yeniden göründü. Kuğular, yine zümrüt sularda yıkandıktan sonra Nilüfer'in yanına geldiler. Geceleyin insan kılığına girdiler. Nilüfer'e dediler ki: "Biz gölün bu kıyısında barınamayız. Buranın havası, toprağı, her şeyi sıkıcıdır. Karşıki kıyıda güzel bir kumsal vardır; kumları altından, sedefleri inciden, çakıl

taşları elmastandır. Bu kumsalın üzerindeki tepede, çam ormanlarının içinde, ağaçların birbirine geçmesinden, doğal bir köşk ortaya çıkmış... orası bizim sarayımızdır. Ormanda her türlü yemiş ağaçları, av kuşları var. Seninle orada mutlu bir hayat yaşayabiliriz. Yarın sabah, biz birer kuğu olunca, seni kanatlarımızın üzerine alacağız, gölün üzerinden geçireceğiz; sakın korkmayasın. Bizim kanatlarımız kuvvetlidir. Suya düşeceğini hiç hatırına getirme!"

Sabah olunca, altı kuğu yan yana gelerek bir sal şeklini aldılar. Nilüfer bu salın üzerine oturdu. Beş kuğu da kanatlarını açarak salın üzerinde bir gölgelik yaptılar. Bu beyaz sal, gökte uçmaya başladı. O, yukarıda uçarken, hayali, aşağıdaki gölün gümüş aynasına yansıyordu. Nilüfer, düşmekten korkmadığı için, bu yolculuktan çok zevk alıyordu. Akşam yaklaşınca, bir adaya indiler; o geceyi adada geçirdiler. Sabahleyin, yine beyaz uçağı oluşturdular. Nilüfer'i akşama doğru karşı kıyıya, altın kumlu, inci sedefli, elmas taşlı kumsala indirdiler. Geceyi, ormandaki doğal köşkte geçirdiler. Sabah olunca, kardeşleri yine kuğu olup uçtular. Nilüfer köşkten çıktı; ormanda gezindi. Ağaçların dalları güzel, yaprakları güzel, çiçekleri güzeldi; yemişleri de çok lezzetliydi.

Akşama kadar gölün kıyısında, ormanın ağaçları altında gezindi. Akşam olunca kuğular geldiler, kardan daha beyaz köpüklü sularda yıkandılar. Güneş batar batmaz, yine insan oldular. Buradaki tatlı hayat, aylarca sürdü. Bir gece, Nilüfer'in rüyasına ak saçlı bir yaşlı kadın girdi, "Ormanın doğu tarafında bir süt gölü var; orada yıkanırsan, eski güzelliğini bulursun," dedi. Nilüfer, sabah olmadan kardeşlerini uyandırarak, süt gölünün yerini öğrendi. Sabah olup da kuğular uçunca, o da süt gölüne doğru gitti. Göle girip de yıkandıktan sonra aynaya baktı: Üvey annesinin yaptığı büyüden önceki güzelliği, tamamıyla geri gelmişti. Akşam, kardeşleri Nilüfer'i bu durumda görünce çok sevindiler.

Nilüfer, o gece de rüyasında yaşlı kadını gördü. Kadın dedi ki: "Kardeşlerini büyüden kurtarmayı istersen, mezarlıklardaki ayrıkotundan on bir gömlek örmelisin; ama bunlar bitinceye kadar, sana ne gibi işkenceler yapsalar, ağzından hiçbir söz çıkmayacaktır. Hiçbir soruya yanıt vermeyeceksin. Eğer bütün işkencelere dayanarak, hiç konuşmaksızın, bir söz bile kullanmaksızın on bir gömleği yapar ve kuğulara giydirirsen, onlar hemen eskisi gibi insan olurlar."

Nilüfer uyanınca, ayrıkotu aramaya gitti. Topladığı otlarla, gömleklerin birincisini örmeye başladı. Akşam, kardeşleri geldiler, ne yapmakta olduğunu sordular, hiç yanıt vermedi; sürekli örüyordu. Kardeşleri, "Bu konuşmamak da büyüdür," dediler. Artık geceleri, kardeşleriyle konuşmuyordu. Onlar konuşuyor, kendisi gömlek örüyordu.

Bir gün, o diyarın genç padişahı ava çıkmıştı; yolu doğal köşke uğradı. Köşkün güzelliğine hayran oldu. Hele orada dünya güzeli Nilüfer'i görünce, ona bin candan bin cana âşık oldu. Genç padişah, kıza kim olduğunu sordu; Nilüfer yanıt vermedi. Adını sordu, yine yanıt almadı. Kız, hiç durmaksızın gömlek örüyordu. Genç padişah, kızın bu haline şaştı. Kıza, "Bana varır mısın?" diye sordu; yine yanıt yok. Vezirleri, "Susmak, kabul etmektir," dediler; kızı bir arabaya koyarak genç padişahın sarayına götürdüler.

Kırk gün, kırk gece düğün yaptılar; ama Nilüfer, hiç oralarda değildi. O, sürekli gömlek örüyordu. Ayrıkotu bitince, geceleri saraydan çıkıyor, mezarlıklarda ayrıkotu topluyordu. Beri yanda, padişaha varmak isteyen vezir kızları vardı. Onlar, Nilüfer'in arkasına gözcü koydular. Sonunda padişaha, nişanlısının büyücü olduğunu, geceleri mezarlıklarda dolaştığını, halk aleyhine büyüler yaptığını haber verdiler; "İnanmazsan, geceleyin arkasından git; kendi gözünle görürsün!" dediler. Bir yandan da, halk arasında, kızın büyücü olduğunu yaydılar. Padişah şüphelenmişti. Gece olunca, kızın arkasına düştü. Kız mezarlığa geldi, ot toplamaya başladı. Padişah, kızın büyücü olduğuna inandı. Kızı mahkemeye verdi. Kadı, birçok soru sordu. Kız hiçbirine karşılık vermiyor, elindeki gömleği örüyordu. Kadı, sonunda, kızın asılmasına hüküm verdi; (padişah) Nilüfer'in yanına geldi, bir tek söz söylerse cezasının bağışlanacağını, yine eskisi gibi nişanlısı kalacağını söyledi. Nilüfer, elindeki gömleği örmekten başka hiçbir hareket göstermedi, gömleği örmekte devam etti.

Padişah, kızın bu davranışından öfkelendi. "Hüküm uygulansın!" dedi. Cellatlar kızı aldılar, darağacının yanına götürdüler. Kız, son gömleğini bitirmek için acele ediyordu. Bir saniye durmuyor, örüyor, hep örüyordu. Cellat ölüme hazırlanmasını söyledi. Birçok seyirci bu büyücünün nasıl öleceğini seyretmeye gelmişlerdi. Kız, yine aldırmadı; gömleği örmeye devam etti. Zaten gömlek bitmek üzereydi. Cellat, ağzından bir söz çıkarmak için, ona abdest almasını, namaz kılmasını, tövbe etmesini öğütleyip duruyordu; kız da son örgüleri bitirmeye çabalıyordu. Sonunda,

cellat usandı. Kızı asmak için elini uzattığı zaman, son gömlek de bitmişti. Bu anda on bir kuğu, bir beyaz bulut gibi uçarak geldiler, kızın çevresini aldılar. Kız, yanındaki on bir gömleği, birer birer bunlara giydirdi; on bir kuğu, birdenbire on bir şehzade oldu. Bu durumda, cellat da, seyirciler de şaşırıp kaldılar.

Bu anda kız, cellada dedi ki: "Şimdi padişah ve kadı efendi gelsinler, her işi anlatacağım." Padişahla kadı efendi geldiler. Nilüfer, üvey annesinin kendisine ve kardeşlerine nasıl büyü yaptığını, kendisinin konuşmamasının ve geceleri ayrıkotu toplayarak sürekli gömlek örmesinin, bu büyüleri bozmak için olduğunu ve bunu yapmak üzere, rüyasında bilinmeyen âlemden emir aldığını söyledi. Kardeşleri de, bu sözlerin doğru olduğuna tanıklık ettiler. Padişah, Nilüfer'in babasına haber göndererek, hanım sultanla birlikte düğüne davet etti. Düğün sırasında yaşlı baba, çocuklarını tanıdı. Hain karısını boşayarak babasının evine gönderdi; çocuklarına sarılarak gözlerinden öptü. Damadına da, çocuklarını kurtardığı için büyük teşekkürler etti. Bundan sonra hepsi mutlu yaşadılar.

NAR TANESİ YA DA DÜZME KELOĞLAN

Bir zamanlar büyük bir padişah vardı. Bunun, Gülsün Sultan adlı bir kızı vardı. Bu kızı, başka padişahın oğluna istediler; babası kızını verdi. Şehzade, memleketine götürmek için, Gülsün Sultan'ı altın arabasına bindirerek, alayla yola çıkardı. Bir gün yolda giderken, şehzade yerde bir nar tanesi gördü. Hemen atından inerek nar tanesini yerden aldı, ağzına attı. Gülsün Sultan, şehzadenin bu hareketini dikkatle seyretmişti. Yerden bir nar tanesini alıp da ağzına atan bir insanın, bir şehzade olsa bile, kibar ve nazik bir adam olamayacağına karar verdi; kendisinin böyle kaba ruhlu bir gençle birlikte yaşayamayacağını anladı; hemen arabacısına arabayı geri çevirmesini emretti. Yaverleri[8] vasıtasıyla da, kendisinin olan bütün arabaları (geri) çevirtti.

Şehzade, yalnız kendi adamlarıyla, elleri bomboş olarak memleketine döndü; ama uğradığı bu aşağılanma, ona çok acı geldi. Bundan başka, gerçekten gönül verdiği güzel nişanlısından yoksun olmak da, kalbini ateşli bir testere gibi kemiriyordu. Şehzade, hem kendisini aşağılayan o gururlu sultandan öc almak tutkusuyla, hem de gönül alıp götüren o güzel varlığa kavuşma özlemiyle yanıp tutuşuyordu. Sonunda, günlerden bir gün, şehzade kararını verdi. Masallarda olduğu gibi, başına bir işkembe geçirerek kendisini bir Keloğlan kılığına soktu. Böylece sevgilisinin memleketine gitti.

Şehzade, Gülsün Sultan'ın öteden beri eli yordamlı bir bahçıvan aramakta olduğunu biliyordu. Keloğlan kılığında saraya gitti. Kapıcıbaşıya, bahçıvanlıkta çok becerikli olduğunu, sarayda bir bahçıvana ihtiyaç varsa, kendisinin bu işi pek iyi yapabileceğini haber verdi. Sarayın kapıcıbaşısı, Gülsün Sultan tarafından iyi bir bahçıvan aramakla görevlendirilmişti. Hemen, Keloğlan'ı Gülsün Sultan'ın huzuruna götürdü. Gülsün Sultan, güllerin her rengini, her çeşidini severdi. Keloğlan'a, "Gül yetiştirmesini bilir misin?" diye sordu; Keloğlan, "Bilmeseydim, hiç böyle sarayın bahçıvanlığını isteyebilir miydim?" dedi.

Ertesi sabah, Gülsün Sultan uyanınca, bahçenin baştan başa pembe güllerle bezendiğini gördü. Bir gün önce kızıl topraktan başka bir şey görülmeyen saray bahçesi, bu sabah, cennetin gül tarlalarına benziyordu.

Bir gecede böyle bir gül tarlasını düzenleyebilmek nasıl mümkün olurdu? Gülsün Sultan büyük bir meraka düştü, hemen maşlahını[9] omuzuna alarak bahçeye indi. Bahçenin uzak bir köşesinden çok hüzünlü bir şarkı sesi geliyordu. Oraya yaklaşınca, Keloğlan'ın kendi kulübesinde türkü söylemekte olduğunu gördü:

Aç gülüm, aç desem, güller açıyor,

Saç gülüm, saç desem, renkler saçıyor,

Ama, değil hiçbirisi, gözümde;

Çünkü benim yarim benden kaçıyor...

Gülsün Sultan: "Keloğlan, senin sevdiğin çok zalim bir kız olmalı. Bir nefesiyle dünyayı gülistana çeviren senin gibi bir sihirbaza, nasıl oluyor da gönül vermiyor?"

Keloğlan: "Ah sultanım, Allah sizi bir şefkat meleği diye yaratmış; siz benim için Allah'a yalvarıveriniz; kesinlikle o da gönlünü (bana) verir.

Gülsün Sultan, ellerini göğe kaldırarak Keloğlan için dua etti. Duadan sonra Keloğlan'ı daha sevimli, daha nazik görmeye başladı.

İkinci sabah, Gülsün Sultan uyanınca yine pencereden baktı. Bahçe bugün de baştan başa beyaz güllerle donatılmıştı. Hemen maşlahı omuzuna atarak bahçeye indi. Yine şarkı sesleri geliyordu. Keloğlan'ın kulübesine yaklaşınca şu türküyü işitti:

Yarim bana, ya hep cefa göstersin,

Ya da gerçek, tam bir vefa göstersin...

Gözyaşımla bahçesini sulayayım,

Benim hüznüm, ona safa göstersin!

Bugün Gülsün Sultan, Keloğlan'ı daha yakışıklı görmeye başladı. Üçüncü sabah Gülsün Sultan, bahçesini sarı güllerle bezenmiş gördü. Keloğlan'ın kulübesine gidince şu türküyü işitti:

Ey gülleri seven! Sen bir güzelsin,

Bana karşı gül ki bahtım da gülsün.

Sorma kimdir yarim; o da sultandır;

Darılmazsan, adı, onun da Gülsün!

Bugün Gülsün Sultan, (Keloğlan'ın) başka birini değil, kendisini sevdiğini anladı. Kendi gönlünü yoklayınca, orada da Keloğlan'a karşı bir aşk ateşi alevlenmekte olduğunu gördü; hemen kararını verdi, Keloğlan'ın yanına gitti: "Ben de seni seviyorum; ama babam beni sana vermez. Bu memleketten gizlice kaçalım; başka bir diyarda hür, serbest, birbirimizin oluruz," dedi. Keloğlan, her ne gerekliyse önceden hazırlamıştı. Hemen o gece saraydan kaçarak yola düştüler. Gündüzleri ormanlarda gizleniyorlar, gece yürüyorlardı. Sonunda, memleketin sınırını aştılar. Artık ele geçmek, yakalanmak korkusu kalmadı. Şimdi, gündüzleri de yürüyorlardı.

Bir gün yolda giderken, Keloğlan, yerde ağaçtan yapılmış eski, kırık bir tarak gördü. Gülsün Hanım'a:

"Bunu al, bohçana koy!" dedi.

"Niçin alayım? Bu neye yarar?"

"Başını taramak için bir tarak gerekmiyor mu? Bakalım, gideceğimiz yerde bunu bulabilecek misin?"

Gülsün Hanım, tiksinerek tarağı yerden aldı, bohçasına koydu. Biraz daha yürüdüler. Keloğlan, yerde yamalı, yırtık bir peştamal parçası gördü. Gülsün Hanım'a:

"Bunu al, bohçana koy!" dedi.

Gülsün Hanım, "Niçin alayım?" deyince, "Hamamda bir peştamala ihtiyacın olmayacak mı? Bakalım, gideceğimiz yerde bunu da bulabilecek misin?" dedi.

Biraz daha yürüdükten sonra, yerde tenekeden kirli bir tas gördü. Gülsün Hanım'a: "Bunu da al!" dedi.

Gülsün Hanım'ın yine, "Niçin alayım?" sorusuna yanıt olarak, "Hamamda su dökmek için bir tas gerekiyor. Bakalım, gideceğimiz yerde bunu bulabilecek misin?" dedi.

Gülsün Hanım, bu kirli tası da tiksinerek aldı, bohçasının bir yerine sıkıştırdı. Böylece, her ikisi de yaya olarak, yürüye yürüye Keloğlan'ın baba

yurduna geldiler. Keloğlan, Gülsün Hanım'ı, sarayın yakınında bir kulübeye yerleştirdi. Kendisi, şehzade giysisini giyerek saraya gitti. Yolculuğu sırasında eski aşkından kurtulduğunu, şimdi büyük vezirin kızıyla evlenmek istediğini, hemen düğün hazırlıklarına başlanmasını bildirdi. Sarayda düğün hazırlıklarına başlandı. Şehzade, günde bir kez Keloğlan kılığında kulübesine geliyordu.

Keloğlan bir gün Gülsün'e dedi ki: "Bu memleketin şehzadesi evleniyor. Sen de dikişçi kadınlar arasında saraya git. Hem elinin emeğine karşılık bir ücret alırsın, hem de bir parça ipekli kumaş aşırırsan, doğuracağın çocuğa güzel bir elbise yaparsın."

Gülsün, bir dikişçi kadınmış gibi saraya girdi; gelinin çok çirkin bir kız olduğunu gördü. Bir zaman(lar), bir saraya (kendisinin de) gelin olarak geleceğini hatırladı. Bir nar tanesinin, talihini nasıl değiştirdiğini düşündü. Ama o, şimdiki durumundan çok memnundu; çünkü kocasını candan gönülden seviyordu. Bu anda kocasının söylediği sözler hatırına geldi. Her ne kadar karakterine ve ahlakına ters geldiyse de, kendisini zorlayarak onun sözlerine uydu; bir parça ipekli kumaşı çarşafının altında sakladı. Şehzade bir gün önce başkalfaya,[10] yarın, "Kumaş çalınmış," denerek işçi kadınların yoklanmasını emretmişti. Yoklama yapıldı, aranan kumaş parçası Gülsün kadının çarşafı altında bulundu. Kadıncağız, bin türlü hakaret görerek, zorla canını kulübesine atabildi. Kocasına işi anlattı. Kocası, "Bu kez beceriksiz davranmışsın. Bir daha gidersen, daha ustalıkla aşırırsın," dedi.

Gülsün büyülenmiş gibi,[11] kocasının her dediğini, elinde olmaksızın yapıyordu. Aşk, bütün iradesini elinden almıştı. Yine sabah, Keloğlan, "Bugün, yakınımızdaki hamama git," dedi. Gülsün, tasını tarağını toplayarak hamama gitti. Meğer, o gün sarayın bütün hanımları hamamda imişler. Şehzade, bir tepsinin içine bir altın, bir parça şeker, bir gül, bir diken, bir nar tanesi koyarak başkalfayla hamama gönderdi: "Hanımlardan hangisi bu tepsideki bilmeceye cevap verirse, şehzade onu alacaktır," deyiniz ve "Yoksul olsun, zengin olsun, kesinlikle her hanıma bu tepsiyi gösteriniz!" dedi. Cariyeler, tepsiyi hamamdaki bütün hanımlara gösterdiler. Hiçbiri bilmeceyi anlayamadı.

Sonunda, hamamda Keloğlan'ın karısı Gülsün kadından başka kimse kalmadığını görünce, ona da göstermek zorunda kaldılar; çünkü şehzade, yoksul olsun, zengin olsun, her kadına gösterilmesini emretmişti. Kadıncağız, elinde olmaksızın, şu sözleri söyledi:

Altın gibi azizdim
Şeker gibi lezizdim
Saltanat ağacında
Yetişmiş tek filizdim
Nar bağında gül iken
Oldum kaba bir diken
Sebep, bir nar tanesi
Keloğlan'a vardım ben

Cariyeler, unutmamak için bu sözleri yazdılar, şehzadeye götürdüler. Şehzade, "Alacağım kız, işte budur!" dedi. Cariyeler hemen Gülsün Hanım'ı, gelin sultana hazırlanan kurnaya götürdüler. Kadıncağız, kırık tarağıyla tasından, yırtık peştamalından bir türlü vazgeçmek istemiyordu. Cariyeler bunları elinden alarak bir yana attılar, beline sultanların kullandığı türden bir peştamal sardılar. Saçlarını fildişinden elmas taraklarla taradılar, başına altın taslarla su döktüler. Güzelce yıkandıktan sonra, ipekli havlulara sararak hamamdan çıkardılar. Gelin sultan için yapılan giysileri ona giydirdiler. O, istemiyor, "Ben Keloğlan'ın karısıyım! Beni, yanlış olarak başkasına benzettiniz!" deyip duruyordu.

Cariyeler, büyük bir incelik ve saygıyla onu altın arabaya bindirdiler, saraya götürdüler, doğru şehzadenin odasına çıkardılar. O, ağlıyor, "İstemem, istemem! Keloğlan'dan başka kimseyi istemem!" diyordu. Bu anda şehzade geldi. Gülsün kadın, ona da, "Ben evli bir kadınım, Keloğlan'ın karısıyım, onu seviyorum. Kim olursa olsun, başkasını istemem!" dedi. Şehzade dedi ki, "Sen Keloğlan'dan başkasını istemiyorsan, işte ben de bir Keloğlan olacağım..." Hemen duvardaki bir dağarcıktan eski bir işkembe çıkardı, başına taktı; Keloğlan'ın yırtık hırkasını da çıkararak sırtına geçirdi. Bu kılıkla Gülsün Hanım'ın önünde durdu. Kadıncağız, sevgilisi olan Keloğlan'ı karşısında görünce, şimdiye kadar bir Keloğlan sandığı kocasının, nar tanesi yiyen şehzade olduğunu anladı. Şehzade: "Nasıl?" dedi, "Şimdi artık beni isteyecek misin?"

Gülsün Hanım: "Evet, şimdi isterim; çünkü sen bir şehzadeyken, seninle hiç görüşmeyerek, hiç tanışmayarak evlenecektim; Keloğlan'ı ise gördüm, konuştum. Yüzünün çirkinliğine bakmayarak sevdim. Eğer Keloğlan'ın bu düzme çirkinliği altında güzel bir şehzade saklıysa, bundan dolayı üzülecek değilim. Güzel bir ruh, güzel bir yüzle birlikte olursa, nimet nimet üstüne demektir. Şimdi, şehzadem, senden bir şey soracağım: Bir nar tanesinden dolayı beni affedecek misin?"

Şehzade: "Hayır, asıl af isteyecek, benim! Çünkü sana bu kadar eziyetleri çektirdim. Seni bu kadar hakaretlere uğrattım... Bilmem, sultanım, bu suçlarımı affedecek misin?"

Sultan: "O halde, birbirimizle ödeşmişiz sayalım, geçmişi unutalım. Bizim için hayat, asıl bundan sonra başlayacak. Nasıl, şehzadem, bundan sonra birbirimizi hep seveceğiz değil mi? Hele ilk çocuğumuz dünyaya gelirse, mutluluğumuz iki kat olacak; o zaman, yeniden kırk gün kırk gece düğün yapacağız, değil mi?"

KEŞİŞ,[12] NE GÖRDÜN?

Yoksul bir kadının üç kızı vardı. Bunlar her gün pamuk eğirirler, bükerler, iplik yapıp satarlardı. Başka gelirleri olmadığı için, yalnız bu işten kazandıkları az bir parayla geçinirlerdi. Bükülen ipliği, (sırayla) her gün bir kız çarşıya götürürdü. O gün de sıra, küçük kıza gelmişti. Sabah erken, küçük kız, ipliği çarşıya götürdü, sattı. Evine dönerken, bir Yahudi'nin elinde satılık bir tavuk gördü. Kız, bu tavuğu dört kuruşa satın aldı. O günkü kazançları beş kuruştu; elinde bir kuruş kaldı. Bununla bir de mum satın aldı, evine döndü. Kardeşleri, küçük kızı karşıladılar. Elinde bir mumla bir tavuk gördüler. Ne ekmek, ne de katık getirmişti.

"Bu tavuğu ne yapacağız? Ekmek paramızı buna verdin, bizi bu gece aç bıraktın!" diyerek küçük kız kardeşlerini azarladılar. Küçük kız, hiç sesini çıkarmadı; tavuğu kömürlüğe koydu. Kömürlüğün kapısını kaparken tavuk dışarı fırladı. Kız, tavuğu yakalayayım diye önünü kesmek istedi; ama tavuk evin kapısından da fırlayarak kırlara doğru uzaklaşmaya başladı. Tavuk koştu, kız koştu... koşa koşa bir ormanın içine daldılar.

Akşam olmuş, ortalık kararmıştı. Tavuk bir kapının önünde durdu. Kapı kendi kendisine açıldı; tavuk içeri girdi, kız da girdi. Baktı ki, bağ bağistan, gül gülistan... Havuzlar akıyor, güller açmış, bülbüller şakıyor... Yemişin yaşı ağaçta, kurusu yerde, cennet gibi güzel bir yer. Biraz daha ileri gitti. Geniş bir açıklıkta üç çadır kurulmuştu. Birincisi zümrütlü, ikincisi elmaslı, üçüncüsü inciliydi. Kız, bu güzel yerden çok hoşlandı. Çadırların içine baktı; çadırların her birinde bir altın karyola vardı. Her karyolanın üstünde beyaz ipekli kumaşlardan bir yatak vardı. Ondan başka, her çadırda bir mermer masa, birkaç sandalye ve daha bunlar gibi eşyalar vardı. Her çadırın bir köşesinde, daha yeni vurulmuş av kuşları vardı. Ancak ortada, insan olarak hiç kimse yoktu.

Kız önce, sabahtan beri dağınık duran yatakları yaptı, ortalığı sildi, süpürdü, temizledi. Sonra kuşları yolarak temizledi, mutfakta pişirdi. Her birinin sofrasını ayrıca hazırlayarak yemeğini, suyunu, kahvesini yerli yerine koydu. Bütün bu işleri yaptıktan sonra, sık ağaçların arasında saklandı.

Akşam olunca, çadırlara üç genç şehzade geldiler, çadırlarına girdiler. Her şeyi hazır buldular. Büyük şehzade dedi ki: "Ortanca kardeşim hazırlamış!" Ortanca dedi ki: "Küçük kardeşim hazırlamış!" Buraya yabancı bir adamın girebilmesi, hiç hatırlarına gelmiyordu. Çünkü burası, ormanın en sık, en karanlık bir yeriydi. Burayı hiç kimse bilmezdi.

Sabah oldu. Üç kardeş atlarına bindiler, ava gittiler. Kız bunların gittiğini görünce gizlendiği yerden çıktı, ortalığı topladı, yatakları yaptı, her yeri sildi süpürdü, yeni gelen av kuşlarından yemekler yaptı. Her birinin yemeğini, suyunu, kahvesini hazırladı. Tam gelecekleri zaman yine saklandı. Bu durum birkaç gün sürdü. Üç kardeş, artık bu işleri yapanın, kendilerinden başka biri olduğunu anlamışlardı.

Bir gün, oturmuş konuşuyorlardı, bu işleri yapan kimdir diye düşünüyorlardı. Büyük şehzade dedi ki: "Yarın ben burada kalırım, bir yana gizlenip gözetlerim. O zaman, işimizi gizlice yapan her kimse, anlaşılmış olur."

Sabah oldu, öteki kardeşler gittiler; büyük kardeş çadırında kaldı. Bir yana gizlendi, bekledi, bekledi... Ne gelen var, ne giden... Sonunda uykusu, niyetine üstün geldi, derin bir uykuya daldı. Kız, şehzadenin uyuduğunu görünce ortaya çıktı. Yine yatakları yaptı, ortalığı sildi, süpürdü, her yeri temizledi. Bütün işleri bitirdikten sonra, eski yerine saklandı. Akşam oldu, büyük şehzade uyandı, yine her şeyi hazırlanmış gördü. Kardeşleri geldiler, sordular. Uyuyakaldığını, bir şey göremediğini söyledi.

Ertesi gün, ortanca kardeş kaldı. O da sonuna kadar bekleyemedi. En sonra, sıra küçük kardeşe geldi. Büyük kardeşler gittiler, küçük kardeş parmağını yardı, içine tuz koydu, kendisini uykuluğa verdi, yalandan uyur gösterdi. Kız, küçük şehzadenin gerçekten uyuduğuna inandı, gizlendiği yerden çıktı. Yatakları yaptı, ortalığı sildi, süpürdü, yemekleri pişirdi; her işi bitirdi. Tam saklanacağı zaman, küçük şehzade, kızın kolundan tuttu, dedi ki:

"İn misin, cin misin?"

"Ne inim, ne cinim; sizin gibi bir insanım."

Kız bütün başına gelenleri şehzadeye anlattı; sonra şu sözleri söyledi:

"Niçin beni gözetlediniz? Ben gizli kalmalıydım. Şimdi beni kardeşleriniz de görecek."

"Seni benim çadırıma götüreyim; oraya kardeşlerim gelmezler. Biz hiç birbirimizin çadırına girmeyiz. Onlar seni görmezler; ben de bir şey görmedim derim."

Bu iki genç, aralarında kararlarını verdiler. Bugünden sonra, kız küçük şehzadenin çadırında gizlendi. Akşam kardeşleri geldiler, "Ne gördün?" diye sordular; "Hiçbir şey görmedim; belki bilinmeyen bir yerden[13] bir adamdır, gözlere görünmüyor. Bize zararı dokunmasın, isterse her zaman gizli kalsın," dedi. Büyük kardeşler, "Peki," dediler; bir daha gizli adamın kim olduğunu anlamaya kalkışmadılar.

Bir zaman böyle geçti. Kız, her zaman hizmetlerini görüyordu.

Bir gün padişah, büyük bir devletle savaşmaya karar verdi. Oğullarının yanına atlılar gönderdi. Onları, birer ordunun komutanlığına çağırıyordu. O gece, üç kardeş gizlice konuştular, sabah çok erkenden yola çıkmaya karar verdiler. Sabah erken, öteki şehzadeler hazırlanmıştı. Küçük şehzade, çadırına girdi. Kız uyuyordu; uyandırmadı. Bahçeden koparmış olduğu güllerle yatağın içini, dışını donattı. Bir mektup yazdı, yastığının üstüne koydu, çıktı gitti.

Biraz sonra kız uyandı, şehzadeyi çadırda göremedi. Çadırın aralığından dışarı baktı. Öteki çadırlar da ortada yoktu. Yatağa döndü; o zaman yatağın güllerle donatılmış olduğunu gördü. Bu sırada, yastık üzerindeki mektup da gözüne ilişti; mektubu okudu: Cepheye gitmek üzere olduğu için kendisini götüremediğini, savaş bitince yine yanına geleceğini yazıyordu. Kız, bu felaketten çok üzüldü; "Ben artık burada kalamam. O nereye giderse, ben de arkasından giderim," dedi, dışarı çıktı. Atların izlerini yoklayarak yürümeye başladı. Bir saat kadar yürüdükten sonra, yolda bir keşişe rast geldi. Keşişe şu sözleri söyledi:

"Sen giysini bana ver, ben de giysimi, elmaslarımı, mücevherlerimi hep sana vereyim."

"Ben kadın kıyafetiyle nereye gidebilirim?"

"Bak, karşıda bir orman var. Oraya gidersin, ağaçların sıklık yerinde bir kapı görürsün. Kapıyı aç, içeri gir. Güzel bir bahçenin ortasında bir incili çadır görürsün. Çadırın içinde bir kişilik yatakla, dinlenmek için gerekli olan her şey var. Bundan başka, çok miktarda altın, elmas, inci var. Burada, ihtiyacın olan her şeyi hazır bulacaksın."

Kızla keşiş, giysilerini değiştirdiler. Kız, keşiş kılığına girdi. Bir saat kadar daha yürüdü. İleride, üç şehzadenin bir ağaç altında oturduklarını gördü. Bunların yanına gelerek selam verdi, oturdu. Şehzadeler atlarına binip yola düşünce, bu da birlikte yürümeye başladı. Küçük şehzade en gerideydi. Kızın ne durumda olduğunu düşündüğü için çok meraktaydı. Kendi kendisine, "Hele şu keşişe sorayım. Belki kızla ilgili bir haber alırım," diyerek keşişe sordu:

"Keşiş, ne gördün?"

Keşiş:

"Yar yatar gördüm,

Gül kocar gördüm;

Nazlısından ayrılmış,

Kendini göçer gördüm."

Bu sözler şehzadenin hoşuna gitti. Kızı yalnız bırakmıştı. Babasının emrini bozamazdı. Kızı birlikte götüremezdi; yalnız bıraktığına da çok üzgündü.

Canının sıkıntısından, yol boyunca hep, "Keşiş, ne gördün?" diye soruyordu; keşiş de aynı sözleri tekrarlıyordu. Keşişin yaya yürümesine, küçük şehzadenin gönlü razı olmadı.

Atına, bir saat keşişi bindiriyor, bir saat de kendisi biniyordu. Böylelikle yol alıyorlardı. Büyük kardeşleri, bu durumu görerek kızıyorlar, "Keşişi neden başına bela ettin?" diyorlardı. Sonunda babalarının ülkesine geldiler. Küçük şehzade, keşişe bir dükkân açtı. Eski halılar, eski çiniler ve benzeri antika şeyler satmaya başladı. Şehzade her gün keşişin yanına geliyor, "Keşiş, ne gördün?" diye soruyor; o da aynı sözleri tekrarlıyordu.

Korkulan savaş, siyasal önlemlerle, bir barış antlaşmasıyla kapandı. Padişah, savaş sorununu ortadan kaldırınca, oğullarını evlendirmeye karar

verdi. Büyük şehzadeye, büyük vezirin kızını; ortanca şehzadeye ortanca vezirin kızını; küçük şehzadeye, küçük vezirin kızını alıyordu. Düğün kuruldu; şehzade dükkâna geldi, keşişin yanına oturdu.

Şehzade: "Bugün düğünümüz var. Kesinlikle sen de geleceksin."

Keşiş: "Benim, düğüne gitmek âdetim değildir; işimi bırakamam. Ama bir yaşlı annemle bir kız kardeşim var; izin verirseniz, onları göndereyim."

"Çok iyi olur. Hemen şimdi git, gönder." Sonra yine sordu: "Keşiş, ne gördün?"

Keşiş öfkeyle: "Şehzadem, artık evleniyorsun; daha bu sözü unutmayacak mısın?

"Yar yatar gördüm,
Gül kocar gördüm;
Nazlısından ayrılmış,
Kendini göçer gördüm."

dedi.

Keşiş hemen evine gitti. Kirayla evinde oturduğu kocakarıya, "Şimdi birlikte düğüne gideceğiz, hazır ol!" dedi. Sandığından, bir kat güzel düğün elbisesi çıkardı. Bu hanım elbisesini giyerek kocakarının yanına geldi.

Kocakarı şaşkınlıkla: "Seni görenler, çirkin bir keşiş sanıyorlar; oysa sen, dünyada güzellikte eşi olmayan bir kız imişsin!"

"Şimdi düğüne gideceğiz. Sen, keşişin annesi olacaksın; ben de onun kız kardeşiyim diyeceğim; demek ki, senin kızın olacağım."

"Oh, ne kadar iyi! Senin gibi güzel bir kıza, yalan olsa bile, anne olmaya can atarım, kızım!"

Meğer kız, gerçekten dünya güzeliymiş. Düğünde, herkesin gözü bu kıza bakıyordu. Hatta şehzadenin annesiyle sultanın annesi, gizlice konuştular: "Gelin çok çirkindir. Şehzade beğenmez de babasının evine gönderirse, hem çok ayıp olur, hem de düğünün hiç tadı kalmaz. Bu gece şehzadeyi aldatmaktan başka çare yok. Keşişin kız kardeşini, gelin diye odasına

koyarsak, bu gece şehzadenin gözleri kamaşır. Sonra karısına da aynı gözle bakacağından, onu da güzel görür."

Bu işi kararlaştırınca, gelinin giysilerini keşişin kız kardeşine giydirdiler; elmaslarını, incilerini, ona taktılar. Kızı bu kılıkla gelin odasına koydular.

Şehzade gelini görünce, içinden bir "Ah!" çekti; çünkü ormanda bıraktığı sevgilisinin tıpkısı idi. Sanki bir elma bölünmüş, yarısından o kız, öteki yarısından da bu kız olmuştu. Hem seviniyor, hem kederleniyordu. Ötekine vefasızlık ettiği için vicdan azabı duyuyordu. Küçük vezirin kızı da, ona benzediği için, kendisini pek mutlu sayıyordu. Bu sırada, gelinle güveye büyük bir tepsi içinde gece yemişleri getirildi. Elma, armut, şeftali, ayva, üzüm gibi yaş yemişlerin hepsinden vardı. Cariyeler, tepsiyi bir altın masa üzerine koydular. Sultanla şehzade, karşılıklı olarak yemiş masasının birer tarafında oturdular. Sultan, bir elma soyuyordu; nasılsa azıcık parmağını kesti. Şehzade, hemen incili mendiliyle sultanın kesilen sol elini bağladı. Sağ elinin parmağına da, dünyada bir eşi daha bulunmayan bir zümrüt taktı.

Sabah olunca, kız evine geldi, keşiş kılığına girip dükkâna gitti. Biraz sonra şehzade de oraya geldi. Şöyle konuşmaya başladılar:

"Nasıl, şehzadem, çok memnun musun?"

"Evet keşiş, çok memnunum. Sultan hanım, kaybettiğim güzele çok benziyor; ama ötekinin halini düşündükçe, cehennem azapları içinde kalıyorum. Şimdi yine söyle bakalım: Keşiş, ne gördün?"

"Aman şehzadem, evlendin, o kızcağızı büsbütün bıraktın da, hâlâ söyle diyorsun. Ben artık bir zaman önce gördüğüm o üzücü manzaraları sana söylemeyeceğim. Sen de olanı biteni tamamıyla unut. Zaten, erkekler sevgililerine verdikleri sözleri çabuk unuturlar."

Bu anda keşiş, gözlerinde beliren iki damla yaşı şehzadeden gizlemek için elini yüzüne tutmak istedi. Şehzade, birdenbire keşişin parmağındaki benzersiz yüzüğü gördü:

"Aman keşiş, bu zümrüt yüzük, sana nereden... Ben bunun aynını, bu gece sultan hanıma verdim. Bunun başka bir eşi de, hiçbir padişahın hazinesinde bulunamaz."

Keşiş, yüzüğü gizlemek için sağ elini indirdi. Yine gözlerinin yaşını gizlemek üzere, bu defa da sol elini kaldırdı. Şehzade, bu elde de kendi adının ilk harfini taşıyan incili mendili gördü:

"Aman keşiş? Bu mendil, benim mendilim! Bak, köşesinde adımın ilk harfi de işlenmiş. Bu mendili dün gece sultan hanımın eline ben bağladım. Bu yüzükle bu mendil, nasıl oluyor da senin yanında bulunuyor? Yoksa, sen bunları çaldın mı?"

"Şehzadem, ben bunları çalmadım; hırsızlıkla da hiçbir ilgim yok. Şimdi, sultan hanımın olan bu şeylerin benim ellerime nasıl geçtiğini anlatmak gerekiyor. Bunun için büyük yorgunluklara gerek yok. Başımdaki keşiş şapkasını çıkarıp attığım gibi, bütün sırlarım açığa çıkacaktır."

Bu sözleri söyleyerek, başındaki keşiş şapkasını çıkardı attı. Şapka altında gizlediği güzel ve ipek gibi sarı saçları, omuzlarına döküldü. Şehzade, bir bakışta, hem ormanda gördüğü eski nişanlısını, hem gelin odasında gördüğü sevgilisini tanıdı. Meğer, her ikisi de keşişin şapkası altında gizliymiş! Hemen saraya haber gönderdi. Vezirin kızı, babasının evine gitti. Yeniden kırk gün, kırk gece düğün yapıldı. Yediler, içtiler, muratlarına geçtiler.

PEKMEZCİ ANNE

Bir tüccarın, dünya yüzünde yalnızca bir kızı vardı. Akçiçek adını verdiği bu kızı çok severdi. Annesi küçükken öldüğü için, bu kızına hem babalık hem analık etmişti. Bundan dolayı, (onu) hiç yanından ayırmazdı.

Bir gün, tüccar hacca gitmeye karar verdi, ama kızına bakacak hiçbir kimsesi yoktu. Kızını kime ısmarlayacağını düşünmeye başladı. Babasını düşünceli gören Akçiçek, dedi ki:

"Babacığım, sen benden dolayı hiç merak etme! Evimize bir yıllık yiyeceğimizi, içeceğimizi koy; kapıyı üzerimize taşla ördür. Ben, dadımla birlikte kalırım, sen gelinceye kadar evden hiç dışarı çıkmam."

Babası, kızın bu önlemini beğendi, onun dediği gibi yaptı. Evi, bir yıllık ihtiyaçlarına yetecek kadar azıkla doldurduktan sonra, kapıyı taşla ördürdü ve kızla dadısını Allah'a ısmarlayarak hacca gitti.

Akçiçek'in böyle, bir evde kapalı kaldığını padişahın oğlu işitti. Bunun nasıl bir kız olduğunu, ne düşündüğünü, ne hülyalar kurduğunu anlamak istedi. Şehzade, kendisine kalbi zengin, ruhu derin bir eş arıyordu. Bu eşi şimdiye kadar vezir kızları arasında bulamamıştı. Bir gün, bir kocakarı kılığına girerek, yanına bir şişe pekmez aldı, kızın örülü kapısı önüne giderek, orada şöyle bağırmaya başladı:

Pekmezci Anne'yim, pekmez satarım,
Gamlı gönüllere sevinç katarım!
Tatlı masallarım, ruha ilaçtır,
Kalplerden, her derdi söker, atarım!

Kız bu sözleri birkaç kez dinledi. Babası kendilerine pekmez almayı unutmuştu. Bundan başka, kız yalnızlıktan sıkılmaya başlamıştı. Siyah dadısı, ne masal bilirdi, ne de konuşmaktan anlardı. Kız, merakla kapının önüne geldi. Pekmezci Anne'ye şu sözleri söyledi:

Çok rica ederim, Pekmezci Anne,
Komşudan çık da şu damın üstüne,
Hem pekmez sat bize, hem söyle masal:

Masalın ilaçmış kalpteki hüzne...

Pekmezci Anne, komşunun kapısını vurdu, evin hanımından, dama çıkmak için izin istedi. Komşu hanım, kıza acıdığı için, pekmezciye izin verdi. Pekmezci Anne dama çıktı. Damdan, iple pekmez şişesini aşağı sarkıttı. Kız da, pekmezin parasını ipe bağladı; Pekmezci Anne ipini yukarı çekti. Pekmezin alım satımı bitmişti. Kız, Pekmezci Anne'ye bir masal söylemesini rica etti. Pekmezci Anne, şu masalı söyledi:

MEHVEŞ'İN ADALETİ

Ahmet gördü bir koru,
Düştü gönül hevese;
Tuttu bir dişi kumru,
Koydu onu kafese.
Küçücük kız kardeşi,
Dedi: "Ver onu bana!"
Severdi o, Mehveş'i;
Dedi: "Al, olsun sana!"
Kumrunun eşi, akşam,
Boş bulunca yuvayı,
Ah çekti buram buram,
Aradı hep ovayı.
Sonra buldu dostunu,
Mehveş'in duvarında;
Geldi, serdi postunu,
Kafesin kenarında.
İki eş, gündüz, gece,
Konuşur, sevişirdi;
Mehveş dedi: "İyice
Bir zalimim ben, şimdi:
Eşini ettim esir,
Yoldaşı gelmiş, ağlar;
Yarab, bu insan nedir?

Niçin kuşları bağlar?"
Bu sözleri söylerken,
Açtı küçük zindanı;
İki kuş, uçup birden,
Boyladılar ormanı.

Akçiçek, masaldan çok hoşlandı. Her gün bir şişe pekmez getirerek, bir masal söylemesini Pekmezci Anne'den rica etti. Pekmezci Anne, geleceğine söz vererek çıkıp gitti.

Şehzade, Akçiçek'i ilk görüşte sevmişti. Ertesi gün, yine Pekmezci Anne kılığına girerek kızın yanına geldi. Bir kere, çiçeklerle ilgili bir masal söylendi. Kız, bu masaldan daha çok hoşlandı. Artık, her gün Pekmezci Anne geliyor, güzel bir masal söylüyordu. Akçiçek, masal bittikten sonra, kendi duygularını anlatıyordu. Kalbinin bütün emeli, iki şeydi: Birincisi, babasına çabuk kavuşmak; ikincisi, Pekmezci Anne'den hiç ayrılmamak. Pekmezci Anne'yi seviyordu. Dünyada, hiç böyle bir kadın görmemişti: Her şeyi biliyor, her soruya yanıt veriyordu. Masalları, hep ahlakı yükseltecek hikmetlerle doluydu. Bundan başka, güzel maniler, koşmalar, destanlar, ilahiler söylüyordu.

Bunları dinlerken, Akçiçek coşuyor, kendisinden geçiyordu. Siyah dadı bile duygulanarak ağlıyordu. Bu durumda haftalar, aylar geçti. Bir gün, babasının hacılarla birlikte gelmekte olduğu haberi geldi. O gün Akçiçek üzgündü. Bütün hacıların kapıları, nakkaşların[14] yazılarıyla, nakışlarıyla donatılacaktı; Kendilerinin kapısı ise çıplak kalacaktı, çünkü dışarıda bunu yaptıracak kimseleri yoktu. Pekmezci Anne, "Sen üzülme kızım, ben bu işi pek güzel yapabilirim," dedi. Ama kız, yine de üzgündü; öteki hacıların akrabaları, dostları, karşılamaya gidecekti; yolda ziyafetlerle, ikramlarla evlerine getireceklerdi; kendi babasıysa, bu gibi şeylerden yoksun kalacaktı. Pekmezci Anne, babasına, dünyada hiç eşi görülmemiş parlak bir karşılama yaptıracağına da söz verdi; gerçekten de, Akçiçek'in babası gösterişli karşılamadan şaşırmıştı; kızını sağlıklı görünce çok sevindi.

İkinci gün, padişah tarafından huzura çağrıldı. Padişah, tüccara birçok iltifatlar ettikten sonra, Allahın emriyle kızını veliahta[15] vermesini rica etti. Tüccar, bu büyük nimeti ailesi için sonsuz bir övünç sayacağını belirtti. Bir haftaya kadar düğün yapılmasına karar verdiler. Akçiçek, bu haberden

sevinmedi; Pekmezci Anne'yi istemezlerse, asla saraya gitmeyeceğini bildirdi. Padişah, bu şartı da kabul etti. Gelin, saraya Pekmezci Anne ile birlikte gitti. Onun, bir an yanından ayrılmasını istemiyordu; ama güveyin geleceği sırada, Pekmezci Anne birden kayboldu. Şehzade, gelin odasına girince Akçiçek'i ağlar buldu. Ağlamasının sebebini sordu.

Kız: "Şehzadem, beni özürlü gör! Pekmezci Anne'ye çok alıştım; şimdi o beni bıraktı, kaçtı. Ben onsuz, nasıl yaşayabilirim?"

Şehzade: "Sevgilim, bundan sonra hep onunla birlikte yaşayacaksın; çünkü Pekmezci Anne sandığın, kadın kılığına girmiş bir şehzadedir. O şehzade, seni görebilmek için o kılığa girmek zorunda kaldı. O şehzadeyse, şimdi karşında duran kocandır. İşte bak, başıma baş örtüsü sarıyorum; şimdi ben kimim, bakayım?"

Kız: "Ah, sen Pekmezci Anne'sin! Şimdi her şeyi anladım. Artık baş örtünü çıkar. Kocam olursun, hep birlikte yaşarız, değil mi?"

YILAN BEY'LE PELTAN BEY

Bir padişahın hiç çocuğu olmuyordu. Bir sabah namazdan sonra, Allah'a yalvardı: "Allah'ım, bana bir çocuk ver! Hanım sultan bir yılan doğursa bile razıyım!" Bu duadan sonra çok geçmedi, hanım sultan gebe kaldı. Dokuz ay geçince, hanım sultanı ağrı tuttu, ama hangi ebe saraya getirildiyse, hanım sultana dokunur dokunmaz yere düşerek can verdi. Bütün ebeler, böyle tatlı canlarından ayrılıyorlardı. Sağ kalanlar da, ölüm korkusuyla gizlenmişlerdi. Artık şehirde hiçbir ebe bulamıyorlardı.

Saray adamları, mahallenin imamını çağırarak, ondan kesinlikle bir ebe bulup göndermesini istediler. Bulmazsa, başı kesilecekti! İmam telaşla eve gelerek, konuyu karısına anlattı. İmamın karısı, üvey kızını hiç sevmezdi. Bütün istediği, bu kızcağızın narin vücudunu ortadan kaldırmaktı. Kocasının getirdiği haberi işitince, içinden sevindi; dedi ki: "Kocacığım, sen hiç merak etme! Ben bugün bir ebe bularak saraya götürürüm." Saf imam, karısına hayırlı dualar ederek, rahat bir kalple evden çıkıp gitti. İmamın karısı, üvey kızını çağırdı: "Ayşeciğim, iki saate kadar hazır ol, seni padişahın sarayına götüreceğim. Ömründe görmediğin güzel şeyleri bugün göreceksin," dedi ve ödünç bir çarşaf istemek için uzakta oturan bir ahbabının evine gitti. Ayşe, zeki bir kızdı. O sırada saraya gitmenin ne demek olduğunu anlamıştı.

Sarayın içinde olup bitenler fısıltılarla, yakın mahallelere yayılmıştı. Ayşe, üvey annesinin kendisini ölmeye götürdüğünü sezdi, benzi kül gibi oldu, kalbi çarpmaya başladı. Bu korkunç ölümden kurtulmak için ne yapmalıydı? Hemen, hatırına umut verici bir düşünce geldi: Annesinin mezarına gitmek! O, ne zaman bir dara düşse, annesinin mezarına giderdi. Bütün derdini annesine söyler, ağlar, ağlar, beklerdi. Annesi, evliya bir kadın olduğu için, toprağın altından dile gelerek, kızını avuturdu. Çok kere, onu üvey annesinin hazırlamış olduğu tehlikelerden kurtarmıştı.

Ayşe, bugün de annesinin yanına gelerek, başını mezar taşına dayadı, sessiz sedasız ağlamaya başladı. Toprağın altından sevecen bir ses sordu: "Kızım, yine niçin ağlıyorsun?" Ayşe doğruldu; annesinin sevecen sesini duyunca birdenbire boşandı, hıçkıra hıçkıra dedi ki: "Üvey annem bu sefer beni büsbütün öldürmek istiyor. Saraya diye götürecek; oraya giden

ebelerin hepsi, yere düşerek can verdiler. Ya ben ağlamayayım da kim ağlasın?" Toprağın altından gelen ses şöyle yanıt verdi: "Sevgili kızım, ben varken sana hiçbir kötülük yapamazlar. Saraya gitmekten korkma. Hanım sultanın karnındaki çocuk, insan yavrusu değil, bir yılandır. Sen gider gitmez, bir kazan dolusu süt iste. Sütü görünce, yılan içmek için kazanın içine girer. Karnını doyurduğundan dolayı, artık seni ısıramaz. Hanım sultanı kurtaracağın için sana çok altınlar verirler."

Ayşe bu sözleri işitince, sevinerek evine geldi. Giysisini değiştirip üvey annesini bekledi. Üvey anne, Ayşe'yi hazırlanmış görünce aldı, saraya götürdü, "İşte bir ebe!" diyerek hanım sultanın odasına çıkarttı. Kendisi orada durmak istemedi, eve döndü.

Ayşe, bir kazan süt getirtti. Yılan sütü görünce kazanın içine süzüldü. Ayşe, kazanın kapağını kapayarak, hanım sultanın bir erkek çocuk doğurduğunu müjdeledi. Padişah koştu, geldi, oğlunu görmek istedi. Ayşe, oğlunun ne şekilde bir oğul olduğunu anlattı. Bunun, kazanla birlikte ayrı bir odaya kaldırılması gerektiğini, yoksa hanım sultanı da ısırıp zehirleyebileceğini bildirdi.

Padişah, yılan için ayrı bir oda hazırlattı; orada bir yatak yaptırttı. Yılanı, yeni odaya götürdüler. Sabah akşam birer tencere süt vererek beslemeye başladılar.

Ayşe, ebeliğin ayakteri[16] olmak üzere birçok altınla evine döndü. Üvey annesi, kıskançlığından ne yapacağını şaşırdı.

Birkaç hafta sonra, padişah, oğlunun büyüdüğünü gördü. Ona okuma yazma öğretmek için bir hoca tuttu. Bu hoca, hemen o gün öldü. Bundan sonra tutulan hocaların hepsi de birer birer can verdiler. En sonunda, başka hoca bulamayınca mahallenin imamından bir hoca istediler. O da işi karısına anlattı. Karısı, "Sen merak etme, ben bu gün saraya bir hoca gönderirim," dedi. Ayşe'ye, iki saate kadar hazırlanmasını tembih etti.

Ayşe yine annesinin mezarına gitti. Annesi dedi ki: "Kızım, Yılan Bey sana dokunmaz; ona hocalık etmekten korkma!" Ayşe bu söz üzerine, korkmaksızın, üvey annesiyle birlikte saraya gitti; Yılan Bey'i okutmaya başladı. Üç ayda Yılan Bey, bütün bilgileri öğrendi. Ayşe, dersin bittiğini

haber verdi. Büyük ihsanlar[17] alarak evine döndü. Üvey anne, kıskançlığından patlamaya başladı.

Biraz sonra, padişah oğlunu evlendirmeye kalkıştı; ama hangi kızı gelin diye Yılan Bey'in odasına soktularsa, oradan sabahleyin cansız cesedini çıkardılar. Birçok kız bu uğursuz gelinliğe uğradıktan sonra, artık Yılan Bey'e yeni gelin bulamamaya başladılar. Saray halkı, bu sefer de mahallenin imamına başvurdular. İmam, işi karısına anlattı. Karısı, "Sen üzülme; ben bugün saraya gelinlik bir kız götürürüm," dedi. Ayşe'ye yine hazırlanmasını tembihledi. Ayşe, bu sefer ölümden kurtuluş olamayacağını düşünerek, ağlaya ağlaya annesine gitti.

Annesi dedi ki: "Kızım, ağlama! Yılan Bey'in kırk kat gömleği var. Sen de üzerine kırk kat giysi giy. O, bir gömleğini soydukça, sen de bir gömleğini çıkar. O, otuz dokuz gömleğini çıkardıktan sonra, artık yılan gibi sokamaz. Kırkıncı gömleğini soyduktan sonra, o pek güzel bir şehzade olacak, yüzüne bakmaya doyamayacaksın."

Ayşe bu sözleri işitince, çabucak eve geldi. Kırk kat gömleği birbiri üzerine giydikten sonra, üvey annesiyle birlikte saraya gitti. O gece nikâhını kıyarak gelin ettiler. Yılan Bey, gelin hanımdan soyunmasını istedi. Gelin hanım da, önce güvey beyin soyunması gerektiğini anlattı. Güvey, birinci gömleğini soydu; gelin de birinci giysisini çıkardı. Bu soyunmalar, kırkıncı gömleğe kadar devam etti. Yılan Bey kırkıncı gömleğini de çıkardıktan sonra, güzellikte eşi olmayan bir şehzade olarak ortaya çıktı. Ayşe Sultan, bin candan bin cana bu dünya güzeli şehzadeye gönül verdi.

Sabah erken, Ayşe'nin de cesedini çıkarmak için şehzadenin dairesinin kapısına gelenler, gelin hanımın rahat rahat uyumakta olduğunu işitip şaşkınlıkta kaldılar. Hele üvey anne, kıskançlığından çıldıracak bir duruma geldi.

Gel zaman git zaman, komşu devletle bir savaş başladı. Padişah, kendisinin yaşlı olduğunu ileri sürerek, başkomutanlığı Yılan Bey'e verdi. Yılan Bey, sevgili karıcığına "Allahaısmarladık," diyerek savaşa gitti.

Üvey anne, Ayşe'ye kötülük yapmak için fırsat zamanının geldiğini gördü.

Bir gün, Ayşe Sultan'ı yoksul kızın düğününe davet etti. Yoksulları çok seven genç kadının damarına girerek, onu kandırdı. Bütün elmasları

taktırarak kendi evine götürdü. Geceleyin, birlikte evden çıktılar. Kıra doğru gidiyorlardı. Ayşe, yolun yanlış olduğunu, kıra doğru saptıklarını söyledi. Üvey annesi, "Düğün, yakındaki bir köydedir," diyerek onu oyalamakta devam etti. Sonunda bir su kıyısına geldiler. Üvey anne, kızına, "Soyunup suya gir de seni yıkayayım," dedi. Ayşe, kocasının özlemiyle deli gibi olmuştu; düşünmeksizin üvey annesinin her istediğini yapıyordu. Elmaslarını, incilerini çıkardı, soyunarak suya girdi. Üvey annesi bir tekmeyle onu suyun derin yerlerine doğru itti. Elmaslarını, giysilerini alarak oradan savuştu.

Ayşe, annesi sağken öğrendiği için, biraz yüzme bilirdi. Uğraşarak, canını coşkun sulardan kurtardı, ırmağın kıyısına çıktı. Giysisini, elmaslarını aradı, hiçbirini bulamayınca, üvey annesinin kurduğu dolabı anladı. Çırılçıplak olduğu için, gündüz ortaya çıkamazdı. O durumda nerede barınacaktı? Karşıda bir mezarlığın taşlarını görünce, oraya doğru gitti. Bir mezarın yanına oturmak istedi; ama kalbine bir baygınlık geldiğinden, cansız gibi yere serildi. O baygın yatarken, yanındaki mezardan bir kapak açıldı; genç bir şehzade çıkarak zavallı Ayşe'yi kolları arasına aldı. Mezarın içine götürdü. Mezarın içi, bir türbe gibi genişti. Orada, ellerinde kitap, kâğıt, kalem, beş altı çocuk, derslerine çalışıyorlardı.

Şehzade bunlara dedi ki: "Kendime bir yoldaş, size de bir anne getirdim." Çocuklar, sevinçle bu anneye baktılar, "Çok güzel bir anne!" dediler. Ayşe Sultan, bu mezarın içinde dört ay baygın kaldı. Şehzade, emzikle ağzından süt akıtarak onu besliyordu. Bir gün, gözlerini açarak çevresine bakındı. Karşısında şehzadeyle çocukları gördü: "Siz kimsiniz? Burası neresidir" dedi. Şehzade dedi ki: "Ben, senin gibi, insan soyundan bir şehzadeyim. Adım Peltan Bey'dir. Peri padişahı, çocuklarını okutmak için beni büyüleyerek bu türbenin içine hapsetmiş. Burada işim gücüm, şu gördüğün çocuklara ders vermektir."

Ayşe Sultan, türbenin her yanını görmek için dolaşmaya başladı; ama bu anda karnının içinde küçük bir vücudun kımıldadığını duyar gibi oldu; gebe olduğunu anladı. Yüreği burkulmaya başladı. Yılan Bey'den ayrılalı çok zaman geçtiği için, bu gebelik, Yılan Bey'in bir hediyesi olamazdı. O halde, bu nereden gelebilirdi? Bu anda, ders okuyan çocuklar, "Sevgili anne! Bey babamız, bize böyle bir güzel anne getirdiği için çok sevindik," demesinler mi? O zaman Ayşe Sultan, nasıl bir kara bahta uğradığını anladı. Çıplak

olduğu için, dünya yüzüne çıkamazdı. Ölülerin yurdunda bir yabancı erkekle kalmak da hiç doğru değildi. Ama kendisi ne zamandan beri bu gizli yurtta bulunuyordu? Bunu Peltan Bey'den sorunca, "Dört aydan beri..." cevabını aldı. O zaman, Peltan Bey'den gebe kaldığına hiç şüphesi kalmadı.

Peltan Bey, Ayşe'nin neler düşündüğünü seziyordu. Yanına yaklaşarak, "Allah, bizi bir mezarda çırılçıplak birleştirmekle, bizi birbirimize nikâhlamış demektir. Şimdi nikâhımızı kendi kendimize de kıyabiliriz. Ben isterim ki, dünyada ve ahirette birbirimizin yoldaşı olalım." Ayşe Sultan, bu sözler üzerine titremeye başladı. Gözlerini yere indirerek, "Ya ben evli bir kadınsam, bu ikinci nikâh, nasıl olur?" dedi.

Peltan Bey: "Eyvah, ben burasını hiç düşünmemiştim. Ama, kim bilir, belki eski kocanız şimdi yaşamıyor..."

Ayşe Sultan: "Ya yaşıyorsa?"

Peltan Bey: "Hayatta olsa, şimdiye kadar sizi arar, bulurdu."

Ayşe Sultan: "Ben de öyle sanıyorum. Yılan Bey hayatta olsaydı, sihir gücüyle, benim burada olduğumu anlayabilirdi."

Aradan birkaç ay geçti. Ayşe'nin doğurma zamanı yaklaşmıştı. Perilerin getirdiği kumaşlardan, Ayşe Sultan kendi kendisine bir kat elbise dikmişti. Bir gün Peltan Bey dedi ki: "Sen yeryüzüne çıkarak, bizim memleketin başkentine git, orada babamın sarayına misafir ol. Benim burada esir olduğumu anlat. Sen doğurunca, halkı toplayarak büyük bir ateş yaktırsın. Çocuğumuzun gömleğini, ‘Torunumu yakıyorum!' diyerek bu ateşe attırsın. Bunu görünce, düşmanım olan iki peri, kendi kendilerini de ateşe atıp yanacaklar. İşte o zaman, beni bağlayan büyüler bozulur. Büyülerden kurtulunca, serbest (kalır), yanınıza gelirim."

Ayşe Sultan, yeryüzüne çıktı. Az gitti uz gitti, bir gün o memleketin sarayına ulaştı. Misafirlikle, kendisini oraya kabul ettirdi. Bir gün orada bir erkek çocuk doğurdu. Adını Aydın koydular. O gece, yattığı odanın penceresine mavi bir kuş geldi, şöyle ötmeye başladı:

Babam bilse, bu Aydın,
Ruhumun yarısıdır;
Annem bilse, bu kadın,

Oğlunun karısıdır,
Size, benim odamda
Yerimi verirlerdi;
Git anneme, babama,
Bu sırrı söyle şimdi!

Mavi kuşun bu sözlerini, odada yatan bir siyah dadı işitti. Sabah olunca, mavi kuşun odaya geldiğini, misafir hanıma yukarıdaki sözleri söylediğini haber verdi. Ertesi gece, valide sultan odaya geldi. Mavi kuşun geldiğini, bu sözleri söylediğini işitti. O da ertesi sabah konuyu padişaha açtı. Padişah da o günün gecesini bekledi, o da gözleriyle kuşu gördü, kulaklarıyla sözlerini işitti; misafir hanımın, kendi gelinleri; Aydın'ın da torunları olduğunu anladılar. Gelini tatlı dille ağırlayarak, Peltan Bey'in odasına götürdüler; yavrusunu da yanına verdiler.

Ayşe Sultan, Peltan Bey'in sözlerini padişaha söyledi. Padişah halkı topladı; büyük bir ateş yaktırdı; "Torunumu bu ateşe atacağım!" diye duyurdu. Çocuğun gömleğini, çocuk diye ateşe attılar. Bunun üzerine bütün kurtlar, kuşlar, geyikler, kederlerinden tüylerini döktüler, yas tuttular. Bu felakete kendilerinin sebep olduklarını gören iki peri, ki Peltan Bey'in düşmanlarıydı, iki beyaz güvercin şeklinde gelerek ateşe atıldılar. Bunların yanmasıyla, Peltan Bey'in büyüsü bozuldu, mezardan çıkarak babasının sarayına geldi. Karısına, çocuğuna kavuştu. Mutlu bir hayat yaşamaya başladılar. Ayşe Sultan'ın bu kocadan iki kızı dünyaya geldi.

Şimdi gelelim Yılan Bey'e; Yılan Bey, savaşta düşmanları yendikten sonra saraya geldi, sevgili karısını bulamadı; çok üzüldü. Hemen ayağına demir bir çarık geçirdi, eline demir bir asâ aldı; yedi yıl gitmedik memleket, aramadık ülke bırakmadı. Sonunda yolu Peltan Bey'in sarayına uğradı. Rast gele Peltan Bey'e misafir oldu. Yılan Bey'le Peltan Bey, birbirini görünce, çok sevdiler. Peltan Bey, yavrularını getirdi, misafirine gösterdi. Yılan Bey dedi ki: "Bu çocukların annelerini görsem, bir zarar var mı? Biliyorsunuz ki ben yedi yıldan beri bu demir çarıkla, demir asâyla birisini arıyorum."

Peltan Bey, Ayşe Sultan'ı, misafirin bulunduğu odaya çağırdı. Bu iki özlemliler birbirlerini görünce, ikisi de bayıldılar. Peltan Bey, yüzlerine su serperek bunları ayılttı; Yılan Bey'e dedi ki: "Sevgilinizi size vermeye

hazırım. Siz ikiniz mutlu olunuz da, varsın benim ömrüm cehennemler içinde geçsin."

Yılan Bey şöyle cevap verdi: "Sizin böyle bir özverinizle amaca ulaşılmaz. İkimizin de emeli, Ayşe Sultan'ın mutlu olmasıdır. O, hangimizle mutlu olabilirse onunla yaşaması gerekir. Şimdi her üçümüz hamama gidelim; onun eline bir tas su verelim. Suyu kimin ayağına dökerse, onu istediği anlaşılır."

Peltan Bey'in de bütün isteği, sevgilisinin mutlu olmasıydı. Düşünceyi doğru gördüğünden, söylenilen şeylere razı oldu. Üçü birlikte sarayın hamamına gittiler. Çocuklar da kendi mutluluklarının tehlikede olduğunu sezerek, arkalarından ayrılmıyorlardı. Peltan Bey, Ayşe Sultan'ın eline su dolu bir tas verdi. Ayşe Sultan'ın rengi kül gibi bembeyaz olmuştu. İki genç şehzadenin benizleri de atmıştı, kalpleri hızlı hızlı çarpıyordu. Ayşe Sultan, özlemli gözlerle Yılan Bey'e baktı. Sonra döndü, sevecen bakışlarla yavrularını seyretti. Görülüyor ki, ruhunda iki şiddetli sevda çarpışıyordu: Sevgilisi Yılan Bey'e olan aşkıyla, yavrularına olan sevgisi, birbirini alt etmeye çalışıyordu. Ayşe Sultan, yüzyıllar kadar uzun süren sonsuz bir an içinde kararını verdi; iki şehzadeye doğru ilerledi, ağzından şu sözler döküldü: "Ak bahtım, altın tahtım Yılan Bey! Çaresiz, çocuklarımın babası Peltan Bey!"

Ayşe Sultan, bu sözleri söyledikten sonra, tas içindeki suyu Peltan Bey'in ayağına döktü. Kahraman kadın, aşkını, yavrularının mutluluğu için feda etmişti.

Yılan Bey, üzüntüsünden eğildi, kıvrandı, yeniden bir yılan şekline girdi. Özlemli bakışlarla Ayşe Sultan'ı süze süze, hamamın bir deliğine daldı, gitti. Ayşe Sultan da ağlaya ağlaya, yavruları için aşkını feda eden büyük özverinin acısıyla odasına geldi.

Her sabah, orada, kıbleye doğru diz çökerek, Yılan Bey'i başka yüzden mutlu etmesi için saatlerce Allah'a yalvarıyordu.

[1] 1911-1912 arasında, Selanik'te on beş günlük olarak 27 sayı çıkan dergi. Yazarları arasında Nesîmî Sarım, Ömer Seyfeddin, Ziya Gökalp, Ali Cânib ve Tunalı Hilmi vardır.

[2] Yeni basımı: Ziya Gökalp, T *ürkleşmek İslâmlaşmak Muâsırlaşmak*, Haz: Kemal Bek, Bordo Siyah Türk Klasikleri, 2004.

[3] Yeni basımı: Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Haz: Kemal Bek, Bordo Siyah Türk Klasikleri, 2003.

[4] Krş. Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Haz: Kemal Bek, Bordo Siyah Türk Klasikleri, 2003, s. 155-184.

[1] Bir halk şiiri türü. Genellikle aşk ve duygu konularını işler; aaab cccb dddb uyak düzeni ve hece ölçüsüyle söylenir.

[2] Kızıl ve yeşil renkli damarları olan, sert bir tür mermer.

[3] Bir tür tatlı.

[4] Cehennem melekleri.

[5] "Yüce" anlamına gelen ve padişaha seslenirken kullanılan bir sıfat.

[6] Tarikat bağlılarının toplanma yeri.

[7] Birbirlerine kavuştular.

[8] Devletin atadığı yardımcıları.

[9] Önü açık ve kolsuz bir tür üst giyeceği.

[10] Başhizmetçi.

[11] Metinde, "manyetizma uykusuna yatırılmış gibi" ifadesi kullanılıyor.

[12] Hıristiyan din adamı; papaz.

[13] Metinde "gaaibden" sözcüğü kullanılıyor.

[14] Renkli resim ve süsleme yapan sanatçı.

[15] Padişahtan sonra tahta çıkacak olan oğlu.

[16] Ücreti.

[17] Bağış, iyilik, ödül.